

35

кна I.

9/13

Кооперативний Альманах

Орган неперіодичний

м. Травень 1923

Подєбради

Видання „Товариства по розповсюдженню кооперативного знання
при Укр. Госп. Академії“.

220

24	24
-22	200

48	48000
----	-------

48	50	1
----	----	---

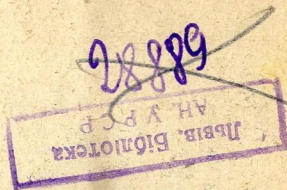
6080

-10

5080

Книжка I.

[334.08]

Кооперативний альманах

"Допомогайи другим, допомо-
гайи собі-цх и є идея коопераций."
Марк Твіг.

травень 1923.

Підбрани

Видання Тва по рослова коопер. знання.

У 508-03 я 54

записати

Літографовано 150 примірників.

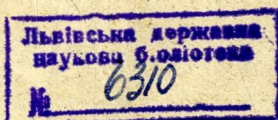

Ч. інв.

~~1 92 2~~

~~93/94 р.~~

~~B 5~~

В І Д Р Е Д А К Ц І Ї .

Вже з давніх часів серед кооператорів складалася добра традиція - обмінюватися між собою думками за допомогою преси. Ця традиція цілком відповідає громадянській, широко-суспільній природі кооперативного руху.

На Україні до останніх часів, до часів окупації й диктатури большевиків вільна кооперативна думка не засмічена жадними політичними впливами, находила свій вислів на сторінках кооперативних видань і ширила серед громадянства ідею кооперації. Одним із перших кроків московських окупантів було знищення нашої кооперативної преси. Засуджена історичними подіями на деякий час на вимушену бездіяльність кооперативна думка шукає поля для своєї творчої праці, й, у самих несприятливих умовах, позбавлена свого ґрунту - рідного народу, вона воліє зберігти батьківщині здорові зерна кооперації. На еміграції заснувалася Українська Господарська Академія з економічно-кооперативним відділом. При цьому ж відділі zorganizувалося й наше товариство по розповсюдженню кооперативного знання.

Ідучи назустріч цілком природній вимозі кооперативної думки - виявлення її в живому слові, наше Товариство вирішило видавати періодичний кооперативний альманах. Ми будемо містити в ньому реферати, статті науково-кооперативного характеру, зреферування книжок, виданих на чужих мовах, та переклади. історичні нариси й оповідання з кооперативного життя, хроніку української кооперації, ЧСР. і т.д.

Ми - свідомі всіх труднощів нашого завдання й далекі від думки, що наша праця буде бездоганною. Буде багато хиб і помилок, і ми зарання приносимо свою найщирішу подяку тим з наших читачів, кооператорів і не кооператорів, хто своїми цінними вказів-

ками й зауваженнями допоможе нам уникнути бодай більш значних помилок.

Адже сила кооперативного руху полягає як раз в тому, що кожний вносить в нього свою частку, свою думку, що кооперативна ідеалогія виробляється силами.

Так, в тісному єднанні з читачем будемо ми провадити нашу невелику працю й як що наше слово пробудить у читачів зацікавленість кооперацією, ми будемо вважати наше завдання осягненим.

І травня 1923 року.

Редакція.

Переклала Н.Л.

ГІМН ІТАЛІЙСЬКИХ КОСПЕРАТОРІВ.

Було їх мало, що пішли
З піснями до народу.
Та сонце правди понесли
Вони з собою. І зійшли
Весняні пишні сходи.

Цвіте й пишається краса,
Весна життя нового.
Блакиттю сяють небеса
І славословлять чудеса
Чарівника ясного.

Було так тяжко... Без надій
Минали дні страждання.
З зірками сліз на стрілах вій
Несли ми мовчки тягар свій...
Та час прийшов повстання.

Недобрий сон людей скував
І гасли всі надії.
Та час визволення настав,
І ранок соняшний засяв
Теплом нової мрії.

Людина гинула в багні,
У тій страшній неволі
І в самоті, в тяжкому сні
Терпіла пута навісні
Своїї злої долі.

Ми в наших фабриках чадних
Без радощів канали.
Ніхто не знав надій святих,
Було так мало днів ясних,
Що смерті всі бажали.

Аж ось і в нас воно зійшло,
Пресвітле щастя сонце.
Все ожило, все зацвіло,
І в душу проситься тепло,
Як пахощі в віконце.

То заклик був, як крик орла,
До щастя, до єднання.
І ось зоря нова зійшла,
Надію радісну дала,
Розвіявши страждання.

І всім утомленим вона
З'єднала руки вільно,
І в двері, де цвіте ясна
Життя безхмарного весна,
Вказала шлях нам спільний.

Струмочки весело течуть
На луки і на ниви
І вісти соняшні ідуть,
Вони нам радісно несуть
Про щастя й волю співи.

Кооперація усім,
Нам шлях ясний вказала -
І вченим, мудрістю старим,
І тим, хто спав, і навіть тим,
На кого смерть чекала.

З'єднаймо ж сили всі в одно
У джерелі кипучім,
Одчиним радісне вікно,
Зустріне весело воно
Нас промінем блискучим.

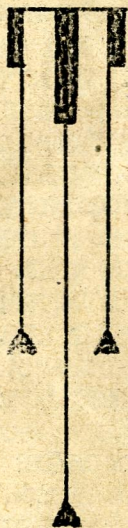
Єднання вільнее сердець
Думки нам об'єднає.
Кооперація вінець,
Дає всьому святий кінець
І славою вінчає.

Нема невільників, рабів -
Тепер усі на волі,
І серед лук, серед лісів
Співаєм вільно щастя спів,
Забувши про недолю.

Ми царство щастя і весни
Бажали всі створити,
Та все були лиш мрії сні,
І не збувалися вони...
Аж ось розквітли квіти.

І в царство те ми всі прийшли,
Що сяє нам, як казка,
І мир і спокій в нім знайшли
І там з утіхою зняли
Жалоби темну маску.

Вперед історія! Ясний
Свій шлях тобі ввіряєм.
Нам сяє промінь чарівний
Замовк голодний звір страшний.
Ми вік свій прославляєм.

М.Храпко.
Студ.Ек.-Кооп.в.

ІНДІВІДУАЛЬНІСТЬ В КООПЕРАЦІЇ.

Увесь хід економічного поступу людства на протязі суспільного співжиття від примітивної комуні, через *ойкосне* господарство, періоди рабства й кріпацтва і до капіталістичної системи народнього господарства та її візця - сіндікалізації й трестізації капіталів, - пересякнений однією характерною тенденцією, ріжної потенції для різних періодів, тенденцією пригноблення індивідуальності, нехтування свободної волі людини та її прояву в творчій праці. Історія не знає моменту коли б *зтишилася* міжлюдська боротьба: окремих індивідів в доісторичному періоді, громад-отар на зорі історії, окремих верств, класів, націй нині. А понеже необхідним наслідком кожної боротьби є переможці і переможені, останні попадали під експлоатацію переможців; нехтувалися, зневажалася, пригнічувалася людська воля, давилася індивідуальність.

Коли первісний канібал, пожирав свого переможеного ворога, коли потім він використував його, яко свого раба, коли нарешті, наступив період кріпацтва з його аналогічними періодові рабства рисами, навряд чи можна говорити про розвиток індивідуальності, про свободну волю людини, про сприяючі об'єктивні умови для прояву здібностей в творчій праці.

Останнє вирішення економічної проблеми нашло свій вираз в капіталістичній системі народнього господарства. Поет уявив би собі це систему, як величезну машину з безліччю гвинтиків, ричагів, пасів, ручек і мільйонами ліліпутів біля тих гвинтиків, пасів, ричагів; цим ліліпутам не тільки не видно загальної структури машини, а навіть незрозуміла відповідність їхньої праці. Він пос-

тавлений нагвинчувати гайку, крутити ручку, спускати клапан і не знає, не бачить ні мети, ні наслідків своєї праці. Звільнення рабів і кріпаків від залежності персоні власника створило їм тільки релятивну свободу волі, підпорядкувавши їй в той же час капіталу. Спеціалізація праці, що їй А.Сміт співав такі панегирики обезбарвила особу, звела її до стану безініціативного, механічного знаряддя. Об'єктивними умовами праці від робітника потребується стільки індивідуальних здібностей, скільки від свердельця, що провірчує в гольці вушко, або від клапана, що випускає пар. Певний час тривалої, одноманітно-механичної спеціалізованої праці виховує з робітника обезбарвлений тип механічного виконавця, як певний додаток до суспільно-економічної енергії.

Економічні теорії капіталістичних учених так і трактують робітника, як перемінний капітал, здібний давати надвартість, яко частину суспільної енергії і механічно-рушійної сили, покриваючи на його conto амортизацію постійного капіталу - помешкань, машин і др. знаряддя продукції.

І не тільки робітник фабричний, а й так звана - інтелігентна праця і навіть керівники підприємств спеціалізацією, цим одним із організаційних засобів капіталу поставлені в становище технічних виконавців і механізовані в своїй діяльності. Бухгальтер заносить в свій *Grossbuch* цифри, механічно переводячи їх із відповідних граф рахунків, відомостей, звітів. Директор фабрики, сидячи в своєму кабінеті не менше залежний в своїй діяльності, ніж звичайний робітник. Його воля не тільки залежить від капіталіста, а від цілого, мовляв, нақоченого порядку річей фабрики, від інерції руху великої машини. Останнє слово всесвітнього об'єднання капіталу - синдикати й трести, каже в своїй книзі тієї ж назви П. Циперович, обмежують індивідуальну ініціативу самих підприємців до стрижки купонів, віднімаючи у них навіть право на вільне розпорядження своїм капіталом.

Капітал переміг свого творця - людину

звів її творчу діяльність до механічного виконання технічних функцій, утворив свою дисципліну капіталу.

Людством взятий був засіб за ціль і склалася ситуація - чоловік для суботи, а не субота для чоловіка, людина для капіталу, а не навпаки.

Шукаючи виходу з того тупику, що в нього зайшло людство шляхом удосконалення капіталістичної системи господарства, ліпші уми всесвіту створили кілька теорій між якими гільдійний соціалізм просто ґрунтує перебудову суспільного життя на визволенні індивідуума з під влади дисципліни капіталу. І між усіма цими вирішеннями соціально-економічної проблеми, за найбільш реально-здійсниме можна вважати вирішення її кооперацією.

Кооперація розв'язує 3 проблеми аде-нормовані капіталізмом: економічну, усуваючи шляхом об'єднання визиск, суспільну, замінюючи метод конкуренції методом співробітництва і моральну, вважаючи людину за самоціль, за поодинокую цінність. Із них вирішення моральної проблеми є найбільш дискусійним з огляду на розбіжність різних товмачень кооперації.

Розвиток кооперації в країні є певним показником морального рівня тубольців, каже Г.Мюллер в своїх "Моральних основах кооперації". К.Мукдінґ вважає кооперацію за моральний рух на тлі сучасного соціально-економічного співжиття.

Коли не погодитися з цим досить крайнім і одностороннім розумінням кооперації, все-ж не можна не визнати за нею її великого значіння і як морально-виховуючого фактора і як такої організації суспільства, в якій людина, як самоціль, як індивідуум використовує матеріальні цінності, а не підлягає їм, і, додаючи свою посильну вкладку до суспільно-рушійної енергії, в повній мірі, в залежності від своїх потреб, користується нею.

Самою структурою своєї організації і постановкою організаційної дисципліни, як мовиу кооперативного життя, як організацій-

ного правопорядку, кооперація утворює такі умови праці, в яких кожна індивідуальність найде примінення своїх здібностей, і, чим яскравіша й сильніша індивідуальність, тим ширше поле діяльності подасть їй кооперація, тим більш сприяючі об'єктивні умови створить вона для кінетизації инколи ще потенціальної енергії.

Вчорашній заводський робітник, що знав тільки свій ричаг, або свердельце, в кооперативному підприємстві, при певних індивідуальних здібностях та ініціативі може бути обраний на вищу посаду - голови якогось філії чи члена надзірної ради, так шаббель за шаблем може перейти всі виборні посади. Уже будучи звичайним членом Т-ва він на загальних зборах знайомиться з постановкою справи в цілому, бере безпосередню участь в житті організації чи підприємства. На виборних посадах він має змогу ознайомитись зо всіма етапами виробництва, з його веденням, зовнішніми зносинами. Не виключена можливість повернення такого робітника знову до свого станка і тоді такий робітник свідомо вже ставиться до своїх обов'язків, свідомо навіть провірчує те вушко в гольці. Будучи одночасно й робітником і господарем, він не витрачає енергії на боротьбу за свої інтереси, а вкладає її в творчу працю; розуміє, що робить для себе, що він в повному обсязі скористується наслідками своєї праці що від неї залежить його й організаційний добробут і опрацьовує уважно продукт, вкладає в працю всю енергію й творчі здібності, підвищуючи цим інтензивність загальної продукції.

Звичайний селянин може бути одночасно і членом Споживчого Т-ва і головою Правління кредитового Т-ва і членом надзірної Ради якогось Т-ва спільного користування /паровим плугом, чи що/ і членом Т-ва по збуту молошних чи гончарних виробів, може брати участь в цілому ряді інших різноманітних по своїх завданнях і способу діяльності кооперативних Т-вах, вибираючи для своєї активної діяльності те з них, яке

відповідає його індивідуальним нахилам. Так треніруючи свої здібности та удосконалюючи свої діяння крок за кроком піднімається він до с. р. вища порівнююче розвиненої інтелектуально людини. Так кооперація творить новий тип селянської інтелігенції, витягаючи сильні, здорові індивідуальности із товщі народу і допомагаючи їм шляхом самодіяльности розвинути свої індивідуальні здібности.

Цьому завданню особливо сприяє та різноманітність форм діяльности, що її набрала кооперація. Так, напр.: "Споживче Т-во в Гамбурзі має 118 крамниць з різним крамом: один величезний магазин, 56 крамничок для продажу хліба, 45 м'ясних, 10 текстільних, 19 для продажу зелени, 3 інших спеціальних крамниць, 6 вугляних складів. Має власні будинки, в яких здаються помешкання членам, біля 1000 моргів польової та 370 моргів лісової землі, де ведеться господарство і мається власна гуральня, тут же вигодовуються сотні свиней і м'ясного та молошного скоту... Англійське Т-во сирових закупок має власні кофейні та чайні плантації на Дейлоні /біля 180 д./ кілька власних океанських пароплавів... 10 великих млинів, 2 фабрики корму для худоби, 2 фабрики цукерок та бісквітів, 4 фабрики консервів, 9 молошних, 1 фабрику маргарину, 1 маслобойню, 3 миловарні, 4 салотопенних заводів, 2 для виробки оцту для дріжджів, 2 тютюнових, 2 хемичних, 2 бавовняно-ткацьких, 12 готового одягу та білизни, 3 шкіряних, 4 моторних, 1 фабрику автомобільну, 1 вугляну шахту і т.д., і т.д. і т.д. /Б. Мартос, доцент - Теорія Кооперації ст. 76, 77 і 78/. Член такої організації може вибрати собі любий фак, спеціалізуватися в ньому, розвивати свої індивідуальні нахили, чи знайомитися поступово з усіма галузями діяльности Т-ва.

Члени таких організацій на відповідних посадах беруть уже участь не тільки в загальних зборах свого Т-ва, а і в з'їздах кооператорів чи то льокального, чи державного, чи навіть всесвітнього масштабу. Там вони знайомляться з постановкою справи в других організаціях, инколи ведуть безпо-

середні стосунки з другими організаціями.

Нарешті кожен кооператор шляхом кооперативної преси обмінюється думками зі своїми товаришами, користується в такий спосіб наслідками праці інших, одночасно вкладаючи і свою крихту знання в суспільну скарбницю.

Правда членом кооперативного Т-ва зможе бути всяка людина, незалежно від її індивідуальних здібностей. Звичайно, тут не говориться про індивідуальні риси антисуспільного характеру, що перешкоджають їх господареві перебувати в усякій організації. Перебування в кооперативній організації не вимагає особливих індивідуальних здібностей і всі блага кооператив розподіляє рівно між геніями й бездарностями. В цьому їх кооперативна рівність, яко членів організації. Але чим ініціативніша, сильніша індивідуальність, чим ширшого поля діяльності вона шукає, тим кооперація, завдяки своєму виборному началу й принципу оцінювання людей по їх здібностях, подає йому той ґрунт діяльності, утворює йому сприяючи умови праці.

Коли від рядового члена кооперативу не вимагається жадних індивідуальних здібностей, то ініціаторові, чи голові, скажемо ^{тебний} якогось споживчого т-ства треба мати вже організаційний хист, опостерегти потреби своїх членів, забезпечити їх в найдешевший спосіб найліпшими продуктами, мати ініціативу до реформ, що їх вимагатиме поширення підприємства чи змінення ситуації і т.д. Від людини, що керує цілим союзом Споживчих Т-в, чи названим уже Англійським Союзом Оптових Закупок потребуються вже великі організаційні здібности певне передбачення тих потреб споживачів та їх розмірів, уміння поставити справи союзу в такі умови, щоби союз не був задавлений сильною, маючою за собою традиції приватньою ініціативою і т.д.

Я навожу ці приклади, аби довести, що вже в межах льокальних кооперативних організацій є ґрунт для праці незаурядних людей.

Але кооперація вже виросла із стадії "скорлупности", хатнього способу поліпшення добробуту. Вже межі держави затісні для неї, й вона вийшла на міжнародний ринок, утворив-

ши "Міжнародний Союз Кооперації".

Організація самопомогі і взаємної допомоги набрала інтернаціонального характеру, об'єднуючи поступово все людство навкруги нового суспільно-економічного життя і вкривши сіткою своїх філій терен майже цілого культурного світу. Тут уже необмежене поле діяльності для розмаху здібностей людини, що воліла б присвятити свою працю на користь суспільству.

Отже кооператор - практик різного масштабу і розмаху своєї діяльності від "волостного", локального до державного й міжнародного включно, знайде примінення своїх здібностей і праці в організаціях різного типу.

Сучасні кооперативні підприємства не уступають розмірами і розмахом своєї діяльності не тільки приватним, капіталістичним або державним організаціям. Так, оборот Дніпро-Союзу за 1920 р. = 327045695 карб., оборот Київського Союзбанку за 1919 р. - 31647887 карб., Централі Сільсько-Господарських кооперативів - 514412158 карб. Оборот Об'єднаного Союзу Кредитових Т-ств Німеччини / *Die Kreditgenossenschaften des Allgemeinen Verbandes* за 1914 рік -

16052967000 м.н.. Генерального Союзу Німецьких Райфанзенських Т-ств / *Generalverband der Deutschen Raifensgenossenschaften* за 1914 р. - 1435215859 м.п. і за 1919 рік - 5453891776 м.н.

Обороти Об'єднаних Французських Споживчих Кооперативних Т-в за 1917 р. - 16909028 фр., за 1921 р. - 165930376 фр.

Це цифри, яким позавдрить не одна державна інституція. Праця в кооперативних організаціях такого масштабу потребує великої ініціативи, персональних здібностей і широкого розмаху діяльності. Сучасний Наполеон, що вважатиме за свою зброю не гармати та криси, а науку та льогіку цілком буде задоволений ареною діяльності в кооперації коли тільки його природні нахили будуть відповідати цьому роду діяльності.

Кооператор теоретик знайде безмежне поле для своїх дослідів і міркувань, бо ко-

операція, це-саме життя, це - динамічний, а значить різнобарвний, безконечний в своїх проявах стан людства. З часом кооперація захоплює все більше галузів економічного й суспільного життя і утворюючи нові взаємовідносини в суспільстві, перебудовуючи на нових принципах соціальне життя, цим творить нові, невідомі ще економічним і соціологічним наукам, закони співжиття.

Таким чином, кооперація не тільки суспільний рух, а й нова економічно-соціальна наука, що потребує своїх Ньютонів та Едісонів і вже підготувала безмежне поле для їх наукової діяльності.

Є рід індивідуальних нахилів, що їм не протегірує кооперація. Це нахили, які можна згрупувати під одну категорію - сваволі. Ріжного роду примхи, безоглядне заосмотрення егоїстичних інтересів на шкоду суспільству не тільки не підтримує кооперація, а в'яже й обмежує їх.

Кооперація мусить дати і дає матеріальну забезпеченість і навіть комфорт своїм робітникам, безперечно, в залежності від удільної ваги їх праці, але напевно, голова Правління англійського Т-ва оптових закупок, чи Гамбургського Т-ва *Production* немає й не може мати з плати його праці в кооперативі кілька десятків автомобілів чи аеропланів, не може поїхати для потіхи в Африку на тигрову охоту й мобілізувати там ціле плем'я негрів за загонщиків, як то може зробити Морган чи Вандербільд. Отже, полемізуючи проти кооперації, її опоненти инколи вживають аргументів про обмеження кооперацією індивідуальності, маючи собі за віхідну точку міркування именно про такого роду індивідуальну волю. Але це не є необхідність. Це навіть не комфорт. Це - розкіш. Це те безоглядне "чого моя нога хоче", що вважалося колись за характерну рису широкої руської натури, що так плекалося Мос ковськими купчиками, яко національна руська риса і що, нарешті утворило психологічний ґрунт московському більшовизмові. Отже це не є воля, це є сваволя, а воля є відсутньою там де панує сваволя.

Попертя такого роду індивідуальних нахилів потягло б за собою в кінцевих наслідках обмеження волі багатьох осіб сваволею однієї.

Але інтелектуальні нахили, воля до розумового розвитку, до плекання певних здібностей людини не тільки не обмежує, а підтримує кооперація і в цьому її велике моральне значіння.

Кооперативна організація є організація ідейна й добровільна. Її дисципліна є втілення кооперативної ідеї в особі й від того гармонізація творчої діяльності окремих індивідів, а не підлеглість теософічному началу, чи то буде особа, чи клас, чи суспільство. Всяка дисципліна примусової організації, напр. держава, муніципальна організація, чи то зовнішня, механічна, що ґрунтується на способі наказу, на юридичній відповідальності, чи то внутрішня, свідома, обґрунтована моральною відповідальністю, - не усуває в кінцевих наслідках роздвоєння особи й необхідного при цьому нехтування індивідуальності. "Права меншостей" в державі, подача окремої думки в суспільній організації не заосматрюють ні меншостям, ні авторам окремих думок можливостей не підлягати загальній постанові, а значить і певного режиму для окремих індивідуумів. Це є заливний закон соціального співжиття. І тільки дисципліна ідей, просякнення людської психології засадами тієї ідеї творить гармонію волі психологічного індивідуума та вимог ідей, надає дисципліні характер зрозумілої доцільності, не примушуючи в такий спосіб окрему особу поступатися своїми переконаннями перед владою більшості, чи тією дисципліною, бо його переконання й є та ідея, є ті вимоги дисципліни.

Кооперація - ідея соціально-економічної перебудови всесвіту. За її кінцевий ідеал можна вважати кооператизацію всіх галузів економічного й соціального життя людства.

В такому вигляді вона вимагає від своїх прихильників тільки свідомого до себе відношення, - вимога, що її ніяк не мож-

на вважати за нехтування індивідуальності, а тільки за оцінювання її. Особа, що перейнята ідеєю кооперації вже цілою своєю діяльністю підтримує кооперативну дисципліну. "Для кооперації", каже Шарль Жід, потрібні люди, що не мають 2-х правил поведінки - одного для персонального життя, другого для громадських справ."

І чим більше тих цільних ідейних людей, без двох правил поведінки, виховає собі кооперація, тим ближче вона до здійснення своїх ідеалів, тим більше галузів економічного життя вона охопить, тим в ширшому масштабі розв'є свою діяльність і тим безпечніше поле праці подасть своїм Наполеонам та Едісонам.

ПЕРШІ ЗЕРНА КООПЕРАЦІЇ.

/Спогади/.

Це може і не зовсім підходить під чисті принципи кооперації, але у всякому разі близько до неї стоїть.

За тяжких часів реакції кінця 90-х років минулого століття існував у Києві, з відділами в інших містах, "Політичний Червоний Хрест", конспіративна організація з людей, у більшості не партійних, але поступових, що співчували широко боротьбі з реакційним царським режимом, але самі не брали активної участі в цій боротьбі, - чи то через страх вклепатись у біду, чи боючись за долю своєї родини, чи може через інші причини. Але, кажу, співчували вони борцям за кращу долю, тій завзятій молоді, що тоді сотнями й тисячами заповняла в'язниці та йшла на далеке заслання. І щоб те співчуття не було платоничне, вживали ті люди заходів, щоб хоч полекшити долю тих борців, що попалися ворожому таборові - урядові і терпіли злидні.

Збиралися гроші на той політичний червоний хрест при всякій нагоді. Пам'ятаю раз на з'їзді земських лікарів Анан'ївського повіту, коли після довгого засідання всі пішли гуртом вечеряти в якийсь ресторан, я, порадившись з лікарем Ширяєвим /де він тепер, чи живий? - не знаю/, запропонував "не упиватися вином", а ті гроші, що мали-би пропити, віддати.... на добре діло.

- На яке-ж діло? - спитав хтось.

- Хіба не однаково Вам на яке, аби на добре, озвався доктор Ширяєв.-

От усі ми віримо, що Левицький знайде вже на що ті гроші повернути. Давайте й не питаєте, на що.

Більшість зрозуміла, що це на якусь "не-легальну" справу, а інші /навіть член земсь-

28889
Львівська державна наукова бібліотека
УРСР

кої управи, що був із нами на вечері, людина дуже консервативних поглядів, а після першої революції р. 1905 навіть член партії "правого порядку", хоч може й не співчували "нелегальній" меті, але посоромились не дати нічого. Так того вечора зібралося більше 100 карб. - сума, як на ті часи, важна.

Але збирати гроші таким чином не часто бувала змога, а іноді це могло бути й небезпечно. Отже задумали збирати іншим шляхом, подекуди кооперативним. Ініціатива належала В.В.Водовозову, російському публіцистові, що проживав у той час у Києві.

Він задумав виписувати чай з якоїсь московської фірми, що давала при оптових замовленнях щось біля 30% знижки. Не знаю, хто заклав гроші і скільки на першу виписку, але чай почали ми всі купувати з того "кооперативу"; чай був добрий, трошки дешевший, ніж у звичайних крамницях і брали його люди охоче. Звичайно не можна було продавати отверто, але серед знайомих, родичів та їх знайомих чай розходився дуже швидко. В.В.Водовозов, що одного разу переховувався у мене в Боярці, де я був земським лікарем, казав мені, що та "чайна операція" дала за рік поверх 600 карб. чистого прибутку. Пізніше ця операція поширилась іще й на туалетне мило, кокосове, що виписувалось оптовими партіями з Риги; мило коштувало собі щось біля 8 коп. за брусок, а продавалось по 15 коп. у той час, коли у крамницях воно коштувало 20 коп.

Так люди радили собі, щоб добути бо-дай що-небудь на боротьбу з тяжким режимом.

Згадую собі ще одну людину, світлу крапку на чорному тоді фоні громадського життя. Це священник о. Антін Гриневич /пізніше депутат Другої Думи і член української фракції її/. Мав він парафію у с. Дубовій, Балтського повіту, верстах у 20 від м. Окни того-ж повіту, де я був земським лікарем. О. Гриневич був свідомий українець і поступова, ідейна людина, білий крук се-

ред тодішнього нашого духовенства. Приятелювали ми з ним.

Одного разу, приїхавши у м. Окну на ярмарок, він зайшов до мене і, при обіді, дуже обурювався, що місцеві жидки одурюють темних селян, купуючи у них зерно і городину, одурюють на десятичній вазі, на якій селяне не розумілися.

- Трудно це справдити й перевірити, - сказав я. - Хіба поставити поруч другу, справедливу вагу й переважувати.

- Нехай по Жунту з пуда зашахрують, то вже з кожної підводи це біля пуда вийде, - міркував о. Антін. - А тих підвід не менше трьохсот на ярмарку, - от і міркуйте, який це великий податок платить народ за свою темноту.

- Чи тільки-ж цей один податок. - від-рік я. - А здоровлям, дітьми своїми - чи не більший податок платить він за ту-ж темноту.

- Темний, бо безправний, а безправний бо темний; бідний - бо безправний - темний.. Зачароване коло.... А щось таки треба робити. - закінчив о. Антін свої міркування.

Через тиждень він ізнову залхав до мене, вертаючися з Балти, а на возі у нього була нова десятична вага.

- Оце купив у Балті, - похвалився він. Поставлю у школі, - вона-ж саме при виїзді з села до Окни, - і загадаю всім параквіанам: хто їде на ярмарок щось продавати, нехай переважить попереду у школі на цій справедливій вазі; тоді вже його не одурять. Буду брати по п'ятаку від воза чи инакше як, може від пуда, або - що, і вага мені швидко виплатиться.

Було це в осені. А на Різдво о. Антін ізнов віз із Балти машину до шиття.

- У Зінгера взяв на виплат. Вага вже окупилася і вже вона громадська; тепер купив машину, а Гануся /вчителька, родичка його, така-ж ідейна дівчина/ буде вчити і дівчат і жінок. Машина окупиться ще швидше за вагу.

По весні о. Антін віз уже із Балти рядову сіялку для кукурудзи.

Через рік у с. Дубовій, глухому, за-
битому, на-пів молдаванському, на-пів ук-
раїнському, вже було 5 громадських сіялок,
майже в кожному дворі січкаря, скільки
громадських млиноків для віяння зерна на
посів і більше десятка Зінгерових машин
для шиття, взятих на виплат під за поруку
пан-отцеву.

Віда тільки, що пан-отця за "вредное
влияние" перевели з Дубової у с. Тимків,
того-ж Балтського повіту.

Я теж, своєю охотою, перейшов на
службу в Боярку, на Київщині.

Літ через п'ять о. Антін заїхав до
мене і в Боярку, по дорозі до Петербургу,
яко депутат другої Думи.

Довго, геть аж за північ балакали ми
з ним, згадуючи минуле, міркуючи про суча-
сне, про надії на майбутнє.

- Ой, як мені не хочеться їхати в той
Петербург, Голубе мій.- відкався він.

Не з моєю головою туди... Я-ж і не
промовець і не політик... Там у Тимкові я
потрібніший. Мое діло маленьке...

В останньому помилився він: велике
діло робив він у малому селі; і велика, ви-
сока то душа, хоч сам він уважав себе за
малого, нікчемного. Коли-б то хоч маленьку
часточку тої скромности мали ті наші діячі,
що хочуть рятувати Неньку-Україну тільки
сидячи на високих посадах, міністрами...

в Празі в Т. К. вани всі тая Мина

Питель Олекс.
студ.

ДЕФІНІЦІЇ КООПЕРАТИВУ.

/Реферат читаний на практичних вправах по теорії кооперації/.

Обслідуючи якесь явище в світі мусимо в першу чергу встановити розуміння цього явища - зміст, який ми вкладаємо в його ідею. Звідси те велике значіння дефініції-означення - в теоретичній науці. Розбираючи-ж далі різні дефініції Кооперативу, поставимо собі питання, - що таке дефініція? Дефініція це науково обоснований розгляд *Judicium Intel* про змістове значіння якогось слова, инакше кажучи це точний, короткий і ясний опис істотних ознак якогось поняття. Дефініювати що небудь не так легко, особливо в царині суспільно-економічних явищ, завдяки їх різноманітності, скомплікованості й спорідненню та переплетенню духовних, фізичних, економічних і юридичних стосунків з різним змістом у різних формах. В цьому коріниться факт, що в науках суспільного характеру маємо чимало різних означень тих самих явищ, що збільшується ще фактом існування різниці інтересів, світогляду, поглядів, звідси тенденційного /свідомо чи несвідомо/ підходу до явища, та підкреслювання одних характерних ознак і залишення без уваги других. Приклад цього маємо і в теорії кооперації: майже кожен автор дає свою дефініцію кооперативного товариства /кооперативу/ більш або менш різну від других. Занім приступити до розгляду дефініцій кооперативу, поданих різними авторами, необхідно встановити вихідні точки, а саме ясно собі уявити, що являється істотними ознаками властивими кооперативу, які одрізняють його від других подібних чи споріднених явищ. По формі, кооперативне товариство, це організація соціальних індивідів - людей яка відзначається рівноправністю членів внутрі і необмеженістю їх кіль-

кости на зовні. Де-які автори, а особливо законодавства, визначають необхідною ознаку локальності /осідлість/. Але ця ознака не істотна, а другорядна; її відсутність не має значіння для суті кооперативу /може наприклад бути кооперативне товариство мандрівних артистів без постійного місця, осідку/. Зазначений вище принцип необмеженої кількості учасників кооперативу деякі теоретики не рахують за істотний але з другого боку обмеженість, як що вона існує, мусить бути такого характеру, щоб допускала вільні зміни кількості в межах широкого діапазону. Так само ознаку добровільності напр. Шембор *Die genossenschaftliche Gemeinschaft* 1921 стр. 10.

не вважає за обов'язкову але тут хіба можна зазначити, що в наші часи індивідуальної волі й свободи ділання про примус багато говорити не приходитьсь. Внутрішній зміст поняття кооперативу складає його мета і шляхи до неї що разом беручи витворюють дух *l'esprit* кооперативного руху як соціально-економічного явища. Функції кооперативного товариства, весь кооперативний рух взагалі є явищами в царині економічного життя й життя соціального. Що до економічного характеру кооперативу не може бути ні в кого сумніву; метою кооперативного товариства є економічний добробут його учасників: одберіть кооперативові його економічні функції і кооператива не буде; Можуть хіба у кого небудь виникати сумніви чи кооперація є явищем соціального життя. Але коли уважно придивимось до історії кооперації од роцдельських піонерів по наші дні, до того, як виникла, де і як розвивалася кооперація, коли ми приглянемося до життя окремих кооперативів, то безперечно прийдемо до висновку що кооперація саме в царині суспільного життя черпає ту міць і силу, яку вона має. Як зазначено, метою кооперативу є економічний добробут його членів; шлях - ведення підприємства. Але цей іменно шлях має три неодмінні ознаки.

Шембор Оп. *Genossenschaftliche Gemeinschaft* 1921 стр. 11. *догодого догоса марозомта III*

а це спільність чи то відносно рахунку, чи праці, просякнута духом самопомогі і самодіяльності, та рівноправність всіх як в керуванні так і в користуванні економічними вигодами підприємства, одержаними трудовим шляхом, або ощадністю. Приглянемося ближче до окремих дефініцій, оскільки вірно й точно охоплюють вони суть поняття кооперативу. Польський економіст др. Штрассбургер Ед. каже: "Кооперативне товариство це об'єднання одиниць економічно слабших з метою поліпшення спільними силами, як матеріального їх буття, так і суспільного становища". *Кооперативна організація в Польщі* / Крак. 1909 р. /

Як бачимо в цій дефініції бракує майже всіх вище наведених істотних ознак кооперативу, і така вона широка що під неї можна підвести довільне об'єднання людей од капіталістів до люмпенпролетарів і то не тільки з економічною метою, але й політичною, за винятком хіба де кількох міліардерів. Найбільше негативною стороною є накинення мети "поліпшення суспільного положення членів, чим надається до певної міри кооперативу характер політичної організації чого кооператив не має. Під це означення підійдуть і професійні союзи і каси взаємної допомоги і деякі торговельні об'єднання, скажемо, дрібних посередників. Це зовсім, з другого боку, не означає, що кооператив не поліпшує суспільного положення своїх членів: воно досягається в сучасних умовах суспільного ладу в процесі стремління, на чоб то по дорозі, до основної мети - економічного добробуту членів, завдяки організаційним і виховуючим елементам кооперації, особливо ж в міру дійсного поліпшення добробуту своїх членів. Але це поліпшення суспільного становища членів не єсть есенційною метою, не кладеться, так мовити "во главу угла" кооперативу, що робить у своїй дефініції др. Штрассбургер. Неменш невдалою вийшла дефініція німецького теоретика проф. Крюгера: "Кооперативне товариство, це об'єднання осіб в протилежність до об'єднання капіталу для досягнення спільної мети" / Grundriss

1908 стор.5/. Автор цієї дефініції різко підкреслює протилежність однієї ознаки кооперативу і капіталістичного підприємства /синдиката, треста, акційного товариства/, але при тому впустив із уваги всі інші ознаки кооперативу; через те цю дефініцію можна прикласти до всякої організації, в котрій капітал не грає ролі. Очевидно, і сам автор не був певний у вірності цієї дефініції, бо у виданні 1922 р. дефініції своїй не подає, а приєднується /на стор.15/ до дефініції німецького законодавства /1896 р./, котру й наводимо:

Кооперативне товариство, це - об'єднання в незамкнута числo членів з метою піднесення промислу, або господарства своїх членів шляхом спільного ведення підприємства /по Крюгеру в.с. вид.1922 р. стр.15/. Дефініція ця, як і слід чекати від довоєнної королівської влади, нічого не згадує про товарисько-демократичний характер кооперативу, який полягає в рівноправності членів і взагалі у демократизмі кооперативного господарства.

Для порівняння подаємо означення кооперативу російського закону от 20 березня 1917 р.: "кооперативне товариство є товариство з перемінним капіталом, яке має метою допомагати матеріальному і духовному добробуту своїх членів шляхом спільної організації різного роду господарчих підприємств або праці". /Соболев Економическая теорія кооперацій /Хр. 1919 стр.17/. Отже бачимо, що як дефініція німецького законодавства, так і ця не охоплює всіх істотних ознак кооперативу, та з формального боку кладе натиск на перемінний склад членів, а ця на пересічність капіталу, в той час як обидві ці ознаки повинні увійти в дефініцію. В дефініції рос. закону додано ще в означенні мети духовний добробут; що до цього, можна повторити теж саме, що сказано про поліпшення суспільного становища членів в дефініції Штрессбургера /тільки що там надається закраску політичного характеру, а тут культурного/, а саме що кооперація хоч допомагає духовному розвитку членів, але це

не єсть її перша і основна мета. Головне ж і ця дефініція, як і попередня, - занадто широка і тому під неї можна підвести де які капіталістичні об'єднання. Проф. Швідлянд Е. так означає кооператив: "Кооперативи, це - об'єднання господарюючих для зміцнення їх домашнього або промислового господарства; кооператизація / *Verbandswesen* *schaffung* / має полекшити домашнє або промислове господарство, викликати більшу його дохідність, або дати йому підстави тривкості" / *Volkswirtschaftslehre* — 1920 стр. 522/. Під цю дефініцію можна підвести без примусу всяке об'єднання хоч двох промисловців чи земельних власників з метою поліпшити своє господарство чи підприємство. А фраза про збільшення дохідності без означення якихсь її меж протирічить цілком ідеї кооперативу, котрий іменно не гониться за всяким збільшенням доходу. Осільки всі зазначені теоретики дивилися на кооператив як на об'єднання осіб то професор Ліфманн кооперативом називає: "підприємство з метою поліпшення або доповнення домашнього чи промислового господарства своїх членів шляхом спільного ведення діла / *Die Unternehmungsgesellschaften* 1912 стр. 166/. Основна помилка цієї дефініції в тому, що засіб береться за форму, бо підприємство є тільки засіб до осягнення мети і до цієї мети йдуть люди зорганізовані в товариство використовуючи підприємство. Отже бракує ознаки особистості; в додаток неясний вираз "доповнення домашнього або промислового господарства". Приймаючи це мусили б ми виключити зі списку кооперативів ті, котрих члени не мають ніякого господарства. В наведених дефініціях, особливо останніх, центр ваги покладено на економічний характер кооперативу, а соціальний не зазначений як слід. Соціальний характер за те де які автори підкреслюють дуже сильно, напр. С. Маслов, який так в'ясовує кооператив: "Сучасна кооперативна організація уявляє з себе об'єднання працюючих: по друге, це - об'єднання і співпраця засновані на вільній згоді і позбавлені примусового харак-

теру; метою такого об'єднання є задоволення господарчих потреб працюючих мас в їх конфлікті /столкновенні/ з господарчими умовами сучасного капіталістичного суспільства". /Кооперація в крест'янському господарстві 1922 стр.6/. Як бачимо автор своєю дефініцією кооперативу надав кооперації відтінок соціалістичний; в дійсності кооператив не завжди є організацією працюючих. На практиці дуже часто особливо в містах, у споживчих кооперативах є більший або менший процент "непрацюючих", які становляться членами кооперативу із за вигод, якості і ціни продуктів. Припустимо, як що дрібні ранти закладуть споживче товариство, по всіх тих принципах, які покладені в основу кооперативної організації і назовуть її кооперативом, то не має рації заперечувати їм цю назву тільки через те, що члени її не "працюють", а живуть з відсотків од капіталу. До того ще в цій дефініції вимагає пояснення мета, а саме "задоволення господарчих потреб працюючих мас" в їх конфлікті з господарчими умовами капіталістичного суспільства. Скажемо робітники об'єднуються для страйку з приводу поганого харчування підприємцем капіталістом. По цій дефініції Маслова це вже буде кооператив, тут і господарча мета - поліпшення харчів і конфлікт з господарчими умовами сучасного капіталістичного суспільства /експлуатація капіталістом робітника/. А все таки це не кооператив, бо кооператив має характер позитивний - ведення спільного підприємства, а страйкові як такому завжди властивий елемент негатиї, відсутний, як такий, в кооперативі. Безперечно, що кооперативний рух виник серед працюючих мас і найбільше серед них поширюється, однак цього мало, щоби замкнути його рамцями працюючих. Сассен дає таку дефініцію кооперативу: "Кооператив це - об'єднання осіб з незамкнутою їх кількістю основане на принципі самопомоги і демократичної рівноправності з метою піднесення /*forbearing*/ своїх членів через спільне продуктивне або дистрибутивне підприємство /цитовано по *Mendel*

Нові тут в порівнянні з попередніми дефініціями й цілком вірно зазначені характеристичні елементи кооперативу, це - самодопомога і рівноправство. Невірне обмеження кооперативу тільки дистрибутивними і продуктивними функціями бо виключаються тим самим такі кооперативи які не є ані продуктивними, ані дистрибутивними, напр. забезпечення книговодства, готельерства, курортів. Треба також звернути увагу на те, як розуміє Сассен "спільне" підприємство. В той час як всі інші автори німецькі вживають слово, *gemeinschaftlich* /по україн. спільне в розумінні об'єднане, сукупне/ Сассен називає *gemeinsame* /спільне, в розумінні одне, загальне, комунне/. Неясний вираз "піднесення" - членів, як це розуміти, чи економічно, чи культурно, чи одно і друге. Дуже цікава дефініція Кауфмана: "Кооперативи це товариства неозначеної кількості осіб або об'єднань осіб, які через вільне об'єднання і під однаковою відповідальністю і упорядкуванням переносять господарчі функції на спільне господарство з метою досягнення економічних вигод" /*Jahrbuch des Zentralverbandes deutscher Konsum Vereine* — — — 1908.13 т. стр.80/.

Дя дефініція діаметрально протилежна наведеній вище дефініції Ліфмана: там підприємство - тут об'єднання осіб, там доповнення індивідуального господарства - тут перенесення господарчих функцій з індивідуального на спільне господарство. Кооперативне господарство не мусить бути ані доповненням індивідуального господарства, а не перенесенням з цього. Автор кажучи про перенесення членами кооперативу господарчих функцій на спільне кооперативне підприємство не зазначив, чи всі функції, чи їх частину. Справи не міняє додане автором пізніше слово "індивідуалістичні" госп.функції. Але виникає питання чи дійсно переносяться господарчі функції. Коли

Дя дефініція повторена без зазначення її автора Сераковським Гайнріхом: *Leitsätze zur Vorlesung über Geschichte Wesen und Stand der deutschen genossenschaftsbewegung*. стр. 10.

визьмемо наприклад споживчу кооперацію, то побачимо, що ніякі господарчі функції членів не перенесені на кооперативне підприємство, закупка чи обмін і споживання залишаються у членів. Перенесення функцій бачимо не в стосунку кооперативного господарства і членів, а в стосунку приватного підприємця - посередника з продуцентом і консументом, а саме кооператив перебірає його функції на себе, виключаючи посередника. Але бачимо тут ще й инше явище: кооператив об'єднує, концентрує у себе виконання господарчих функцій членів і це власне найбільше яскраво виступає в продуктивних і кредитових кооперативах: члени, котрі б працювали, чи споживали, чи позичали або зберігали у різних приватних підприємств чи банків, об'єднують свої господарчі функції у спільному підприємстві, а не переносять на нього із свого господарства. Отже коли говорити про стосунки кооперативного господарства до господарчих функцій членів, то можна сказати, що певні господарчі функції членів концентруються в кооперативі в більшій або меншій мірі. Проф. Соболев М. вважає кооператив союзом приватних господарств. Він каже: "Ми означили би кооперативне Т-во або кооператив як не капіталістичне підприємство, утворене добровільним вільно поповнюємим союзом рівноправних приватних господарств, яке прямує до поліпшення господарчого становища своїх членів шляхом спільної /совместной/ діяльності". /Економическая теорія кооперації Хрк. 1919 стр. 18/. Про кооператив як союз приватних господарств можна було би ще говорити в сільсько-господарчій кооперації, де часто член кооперативу є zarazом представником на зовні цілого господарства, як його власник і розпорядчик, але і це не обійшлося би без натяжки через те, що в кооператив вступає сільський господар персонально, а

2) Die Ausarbeitung eines Vertrags mit Hilfe
der Genossenschaftsliteratur. Hamburg. 1912. 87. 4.

1903 року ми збирали матеріал
до монографії про кооперативне підприємство

не його господарство. Зі смертю господаря його наслідник ще не являється членом кооперативу, хоч би господарство осталося не порушене в цілості. Отже й тут в сільсько-господарській кооперації немає союзу господарств, тим більше не можна цього переносити на всі види кооперації. А як у кого немає зовсім ніякого господарства, напр. у робітників, одиноких і бездомних, скажемо на якійсь пристані, то не вже вони не можуть закласти кооперативу? До того який критерій рівноправності господарств? Господарство власницьке і орендне вже нерівноправні і виходило б, що орендарь, чи по автору дефініції орендне господарство, було б фіктивним членом кооперативу, в котрий входить більшість дрібних земельних власників або навпаки. Отже й це означення кооперативу не можна вважати точним і вірним. Вже кращу дефініцію зустрічаємо у Якоба, німецького теоретика кооперації: "Кооператив, це Товариство осіб основане на принципі рівноправства членів з незамкнутою їх кількістю, з метою піднесення промислу або господарства своїх членів спільним веденням діла шляхом чистої, згідно державою зміцненої, самодопомоги". *(Volkswirtschaftliche Theorie der Genossenschaften 1913 m. I. c. 167)* Прочитавши цю дефініцію одразу виникає питання, при чому тут держава з її зміцнюючими функціями. Ці зміцнюючі функції ми бачили на Україні, а німецькі кооператори могли б теж дещо розказати про німецьку королівську владу. І взагалі всяке втурчання навіть з найкращими намірами в нормально функціонуюче кооперативне життя, являється цілком зайвим і може навіть принести шкоду, хоч би по прислів'ю: борони нас Боже од друзів, от ворогів самі оборонимось. Аргументи наведені автором дефініції /там же *сб.* 157-170/ ні теоретично, ні з практичного боку не переконують. Як у цій так і у в усіх попередніх дефініціях нічого не згадується про те, як розподіляються вигоди від кооперативного підприємства. В київі, напр., в час революції кооператори гвалтом кричали на де які кооперативи, іменно через те, що вони вперто не

бажали на це дати відповіді. Коли врешті кооператори самі добрались до відповіді, то заявили, що багато із київських "кооперативів" не кооперативи, бо ці кооперативи рахували на прибуток од капіталу. Також не-вірно деякі "Народні Торговлі" в Галичині називають себе кооперативами, бо на ділі являються торговельними компаніями. Рису не-капіталістичної мети кооперативного господа-рства підкреслює дефініція Проф. Туган-Барановського: "Кооператив є таке підпри-ємство господарче де-кількох добровільно об'єднавшись осіб, що має своєю метою не одержання найбільшого прибутку на затрачен-ний капітал, а збільшення завдяки спільно-му веденню господарства трудових прибутків своїх членів або зменшення їх видатків на споживчі потреби /Соціальні основи коопе-рації/. Приглянувшись ближче до цієї дефі-ніції, бачимо, що в ній зроблена таж не-вірність як у раніше поданій дефініції Проф. Ліфмана, а саме означено кооператив як підприємство, а не як товариство осіб. Підкреслюючи протилежність кооперативного і капіталістичного підприємства, поповне-ний плеоназм, бо словами "трудоий заробіток" і "видатки на споживчі потреби" вже виключено капіталістичні тенденції. Тому більше точна і вірна дефініція проф. Ф. Шта-удінгера: "Кооператив є представляюче віль-ний вступ, основане на рівному праві і рів-ній одвічальности особи об'єднання людей для господарчого підприємства, веденого на спільний рахунок, яке приносить хосен чле-нам не в міру участі капіталом, а по за-інтересованности в самому ділі /Die Konsumgenossen-
schaft 1908 mit 1907/ „nach der inneren Natur des Konsum-
schafts Vertriebes“. Як бачимо дефініція ця охоплює всі істотні ознаки кооперативу як формальні так і по суті. Можна би тіль-ки вважати зайвим зазначення рівної відві-чальности, бо це вже міститься в означенні рівноправности; з другого ж боку одвічаль-ність не завше буває рівна, хоча являється відповідною і потрібною в принципі. На за-кінчення огляду дефініцій необхідно подати дефініцію доц. Б. Мартоса, подану на лекці-ях в Українській Господарській Академії, яка

являється синтезом двох останніх найліпших
дефініцій: "Кооператив, це добровільне на
принципі рівноправства і самодіяльності за-
сноване об'єднання людей з метою поліпшити
свій добробут шляхом ведення на спільний ра-
хунок підприємства, яке збільшує трудовий
заробіток учасників або зменшує їх видат-
ки на потреби споживання." На прикінці не
зайвим буде звернути увагу на те що вар-
тість дефініції, навіть найкращій в області
суспільно-економічних явищ є завше релятивна
життя не стоїть, не костеніє в певних фор-
мах, але змінюється, розвиваючись, гине в
ході історії і кожне явище наших днів може
з часом перемінити форми, звузити або поши-
рити свій зміст і означення данного явища
з часом може розійтись з дійсністю і не
буде витримувати критики. Також і коопера-
тивний рух може йти по нових шляхах, наб-
рати нових форм і змісту. Можуть змінитися
суспільні і економічні умови, серед яких
він існує, тим більше що в самій природі
кооперації, в даний момент закладене стрем-
ління до певних змін в цих умовах, а саме
усунення соціального зла наших днів: експло-
атації дрібного продуцента капіталістом
кредітором, споживача капіталістом. осеред-
ником і робітника капіталістом - підприєм-
цем.

Микучяк, студ. екон.-кооп. відд.

СІСТЕМА КООПЕРАТИВНОГО ВИХОВАННЯ

В АНГЛІЇ.

/ По виданню Англійського Кооперативного Союзу - "*Educational Programme and Syllabus of Classes*" /.

Кооперативні товариства в Англії об'єднуються в союзи двоякого роду: одні мають ідейний характер, другі економічний. Перші мають на меті пропагувати ідею кооперації, помагати утворенню нових товариств та дбати про додержання кооперативних принципів, збирати відомости про кооперативний рух. Другі ставлять собі за мету допомагати операціям товариств чи то гуртовою закупкою товарів, чи власною продукцією.

Центральне Бюро є представником всього кооперативного руху й скликає щорічно кооперативні конгреси. Кооперативний Союз налічує в своєму складі 1300 кооперативних товариств з 1 мільйоном членів. Він об'єднує обидва Союзи гуртових закупок Англії й Шотландії а також величезну кількість споживчих товариств Злученого Королівства і заступає інтереси товариств всіх родів. Праця Союзу гуртових закупок й праця Кооперативного Союзу доповнює одна одну.

ОРГАНІЗАЦІЯ ЦЕНТРАЛЬНОГО СОЮЗУ. Найвищою установою Союзу є К О Н Г Р Е С. Він визначає й нормує організацію різних бюро та комісій, дає напрямок кооперативній політиці. Центральне Бюро є адміністративною установою Союзу. Воно складає правила для секційних бюро й Союзного Бюро.

Союзне Бюро становить певного роду виконуючий орган, виконує постанови Центрального Бюро, контролює фінанси союзу, скеровує в одному напрямку його кооперативну політику та призначає всіх урядовців Союзу.

Для послідовної праці й організації В. Британія поділена на 8 районів або секцій, з яких кожна має своє Секційне Бюро, вибране на зібранні товариств секції. Всі секційні Ради на спільному засіданні творять Центральне Бюро Союзу, що тепер складається з 71 члена.

Конгреси, Союзи або Центральне Бюро визначають певну кількість постійних комітетів, що мають своє спеціальне призначення. Улаштовувані щорічно Конгреси набирають великого значіння. Вони відбуваються кожного року в іншому місті; на них багато з'їздиться кооператорів, для свободного обміну думками. Звіти з нарад і дискусій подаються до відома в пишні-іллюстрованих томах, в точних подробицях про всі справи, що обмірковувалися на конгресах.

Союз дає товариствам правничі й практичні поради, але найголовнішим завданням його є пропаганда ідей кооперації. Одним зі спеціальних комітетів є Союзний Комітет для Пропаганди.

Союз розвиває широку видавничу діяльність, видає дуже цікаві журнали, як напр. "Кооперативний Вістник" у 69000 примірниках, "Шотландський Кооператор". Завдяки йому повстала також Жіноча Кооперативна Гільдія, що об'єднує 44500 жінок для поліпшення хатнього господарства й плекання кооперативного духу.

Нарешті, Кооперативний Союз веде всю роботу по кооперативній освіті в Великобританії. Для цієї мети він виділяє з себе Центральний Педагогічний Комітет, що складається з представників від секційних бюро, по одному від секційних педагогічних комітетів, і представника від Жіночих Гільдій Англії і І-Шотландії. Місце його осідку є Манчестер.

В зв'язку з широким кооперативним рухом в Великобританії виникла потреба спеціального кооперативного виховання, що вимагає, особливо в останніх роках, широкої й планової постановки справи. Економічний добробут, соціальне щастя, й моральне підняття всіх націй в значній мірі залежать від розвитку бажань і здібности кооперуватися для спільного добра. Це є факти, з якими мусять лічитися ті, що мають діло з кооперативним вихованням.

Кооперативне виховання мусить дати знання того, що зробила кооперація в минулому

Й що може зробити нині для поліпшення соціальних відносин і розв'язання соціальних проблем. Правильне зрозуміння минувшини й теперішності є необхідне для тих, що хочуть знати, що треба й можна зробити в майбутньому.

Воно має дати не лише діяльних кооператорів для керування справами кооперативних установ, проб поставити кооперативний рух на належну височину, але також подбати про їх соціальні потреби, вихованням молодого покоління в кооперативному дусі, що й досягається утворенням дитячих кружків, товариських брацтв, а в дорослих будити й підтримувати зацікавлення до кооперативних справ, творенням Чоловічих і Жіночих Гільдій / брацтв /, улаштуванням недільних, літніх й інших коротко-термінових курсів. Завершенням кооперативного руху має служити Кооперативна Висока Школа / *Cooperative College* /, що тільки почала свою працю ще в досить скромних рямцях. Дальшим завданням педагогічної праці є подбати про видання й складання відповідних підручників, щоб облегчити працю лекторів і студентів. Де не можна улаштувати курсів кооперації за браком лекторів, відчиняються читальні й улаштовуються спільні читання.

Найголовнішими предметами кооперативного навчання є історія, теорія і принципи кооперативного руху, економія й історія промисловости, історія конституції.

І. КУРСИ КООПЕРАЦІІ.

Навчання кооперації є головним предметом у програмі Центрального Педагогічного Комітету й обіймає дві групи; одна група включає курс історії і принципів кооперації, друга - спеціальні предмети. Перша група ділиться на 3 відділи: молодший, середній і старший, а відділи ще далше діляться на 3 підвідділи. Молодший і середній відділ проходить ті самі предмети, лише в ріжному розмірі. Курс першого підвідділу є біографічний / життєписи визначних кооператорів і реформаторів /;

другого - історія і принципи кооперації, третього - історія кооперації й промислово - сти. Старший відділ обіймає курс історії й принципів кооперації в поширеному розмірі й спеціальні курси. Учителі повинні викладати, а не читати свої лекції легкою й простою мовою, дбати про те, аби лекції були цікавими й свіжими.

МОЛОДШИЙ ВІДДІЛ. Відповідно до віку дітей, що бажають учитися кооперації, виклади відбуваються в 3 підвідділах:

1-ий	діти 10-12 літ	--12 лекцій
2-ий	"- 13-14 "	--16 " "
3-ій	"- 15-16 "	--16 " "

Лекції тривають 90 хвилин, з чого сам виклад 40-50 хв. Метою виховання є розвивати характер дитини, а не забивати голову масою фактів. Лекцію визнається потрібним починати співом кооперативних, час по викладі - присвячувати забавам, деклямаціям, діяльностям. Кількість учнів не може перевищувати 30, найкраще буде 20. Учителі повинні радше балакати з дітьми, зацікавлювати увагу учня питанням зі звичайного життя, та заохочувати їх ставити ті питання. Виклади ілюструються світовими образами, довгі й незрозумілі для учня слова рекомендуються виписувати на дошці й пояснювати їх.

Програм навчання на 1-ому підвідділі має дати поняття кооперації в природі й буденному житті; тут-же викладається опис життя й діяльності Р. Овена та історію Рочдальського Споживчого Т-ва.

Для прикладу навожу конспект лекцій:

1. Вступ: Розмови про кооперацію в природі й щоденному житті.
2. Тяжкі часи в виробництві. Ремесла й домашнє життя перед введенням машини..
3. Ведення машини. Фабрична система. Робітники на фабриках.
4. Роберт Оуен: його місце народження й молодість. Становище в Лондоні й Стемфорді. Полагодження в Манчестері.
5. Оуен в Нью-Ленарку. Умови праці робітників,

коли прибув Оуен. Паклування про робітників та їх дітей. Школа в Нью-Ленарку. Робітничі крамниці для купівлі товарів по помірних цінах. Приклад для інших власників млинів та їх відповідь.

6. Молодість Антона Купера та Льюарда Шефтісбері. Робота Шефтісбері над поліпшенням умов праці для молодих дітей. Співпраця Ш. з Ослером і Седлером.

7. Огляд попередніх лекцій.

8. Роудель і його значіння в кооперативній історії. Декільки перших кооперативних товариств. Причини їх невдачі. Умови життя робітників при кінці 18 віку.

Роудельський план: жадного кредиту, дивіденди від закупок.

9. Роудельські піонери й їх досвід. Збирання капіталу. Вирішування своїх справ. Згода на виховання й причини. Одчинення крамниці. Прихильність у членів та їх дітей.

10. Успіх піонерів. Що це значило для членів і населення Роуделю. Відкриття млина.

11. Огляд лекцій 8-10.

12. Огляд цілого курсу.

Програм другого підвідділу трактує про потребу й операції сільської крамниці, 2-х типів кооперативів, опис й історію гуртових товариств і союзів, 3-ій підвідділ об'єднує програми обох попередніх. В додаток до лекцій учні відвідують різні місцеві кооперативи, а для освітлення діяльності союзів служать світові образи.

СЕРЕДНІЙ ВІДДІЛ призначена для тих, що скінчили молодший. В програм першого підвідділу входять життєписи цілого ряду кооперативних діячів і реформаторів.

Конспект курсу на 2-ому підвідділі такий:

ПРАКТИКА ОБ'ЄДНАННЯ. Примітивні форми об'єднання. Об'єднання в меноріальній системі / *Manory* / менорі, /, це-двір англійського феодала в XI в. / . Повстання й розвиток міст. Гільдійська система. Домашня система й поява фабричної. Наслідки фабричної системи.

Зріст ідей кооперації. Кооперація в національній державі, в місті й сільських округах. Зріст ідеї добровільної кооперації. Братські товариства, професійні союзи й кооперативні товариства.

ПРОМИСЛОВА РЕВОЛЮЦІЯ. В чому вона полягає. Англія перед великими змінами. Великі винаходи 18 в. Вплив великих винаходів. Зміни в сільському господарстві. Вплив нової системи. Діти на фабриках.

РОБЕРТ ОУЕН. Його молоді літа. Життя в Манчестері. Його праця в Нью-Лепарку. Умови в Н.Л. з прибуттям Оуена. Його праця к зменченні годин праці й поліпшенню умов у робітнях. Поліпшення умов на селі і в домашньому житті. Піклування про дітей, освітня праця. Розв'язання товариства. Пізніша праця Оуена. Заклик до фабрикантів, парламенту, робітників. Биржі праці й комуністичні спроби.

ПЕРШІ СПРОБИ КООПЕРАЦІЇ 1824-1844 р.р. Млини, Лондонське кооперативне й еконсмічне товариство. Союз або брайтонські склади. Биржі праці. Перші кооперативні конгреси. Комуністичні спроби та їх значіння.

РОЧДЕЛЬСЬКІ ПІОНЕРИ. Причини, що привели до народження Рочдельського товариства. Мета піонерів. Заснування Рочдельської крамниці. Основи організації й принципи торгівлі й керування. Успіх товариства й причини Пізніший розвиток Рочдельського плану.

ХРИСТІАНСЬКІ СОЦІАЛІСТИ. Огляд соціальних умов у середині 19 віку. Провідники христ. соціалістичного напрямку. Само-управлювані майстерні засновані при допомозі хр. соціалістів. Їх виховуюча праця. Їх правна допомога кооперативному рухові. Їх загальне вчення й значіння їх праці для кооперативного руху і суспільства взагалі.

КООПЕРАТИВНА ПРОДУКЦІЯ. Приклад французьких робітень. Товариство для поширення робітничих спілок. Само-управлювані робітні. Об'єднання декількох об'єднань і їх наслідки. Рудові спів-удільні / *Co-partnership* / товариства. Кооперативна продукційна федерація. Рівне спів-удільне товариство: капітал, управління і розподіл зисків. Продукція дрібних

споживчих товариств. Продукція гуртових товариств і союзів дрібних товариств. Ірландські с.г. артілі. Кооперація і с.г. в Великобританії. Потреба поширення кооперативної продукції.

КООПЕРАТИВНІ ТОВАРИСТВА ОПТОВИХ ОПЕРАЦІЙ. Перші спроби утворення товариств оптових операцій. Причини, що довели до цього. Підготовча праця. Перешкоди, усунені Актом про промислові товариства у 1962. Заснування кооперативного оптового товариства. Зріст. Заснування продукційних фабрик й робітень. Поступ товариства. Пізніший розвиток. Шотландське кооперативне оптове товариство: його заснування й розвиток, спеціальні риси. З'єднання праці обох оптових товариств. Умови праці в оптових т-вах. Їх управа. Поступ. Ірландське с.г. оптове товариство й його праця.

КООПЕРАТИВНИЙ СОЮЗ. Потреба Кооперативного Союзу. Місцеві конференції й конгрес 1850 р. Національний конгрес 1869. Вказівки для формування Центрального Комітету. Центральна Рада / Бюро /. Регістрація Кооперативного Союзу в 1889 р. Завдання Кооперативного Союзного Управління. Ріжні комітети й секційні ради / бюро *boards* / союзу. Діяльність Союзу. Щорічний кооперативний Конгрес.

ПОМІЧНІ Й ІНШІ КООПЕРАТИВНІ ОРГАНІЗАЦІЇ. Жіноче Кооперативне братство / гільдія /. Його повстання, праця й організація. Праця його галузів. Брацький конгрес. Шотландське й Ірландське жіноче братство. Гуртки молодих людей. Інші форми освітньої праці. Педагогічні товариства та їх праця. Центральный Педагогічний Комітет й його праця. Програми виховання. Бухгальтерські курси. Кореспонденційні. Великодні збори. Літні школи. Інші справи комітету.

КООПЕРАТИВНИЙ РУХ ІННІ. Його рист з малих початків. Осляд товариських операцій. Література руху.

СТАРШИЙ ВІДДІЛ охоплює той сам предмет, що й молодші відділи, тільки з більшим теоретичним освітленням кооперативного руху. Обидва дальші підвідділи мають

познайомити студентів з біжучими коопера-
тивними справами й проблемами.

II. ВИЩА ГРУПА.

Програм цієї групи охоплює спеціальні пред-
мети кооперації й ділиться на дві частини:
перша частина трактує про економічну теорію
кооперації, статистичні й економічні риси
кооперативів з дрібними й оптовими коопера-
ціями; друга-ж трактує про кооперативну про-
дукцію, сільсько-господарську кооперацію, фі-
нанси, банки, платню та інші умови праці,
економіку інтернаціональної кооперації й ко-
оперативні проблеми в відношенні до соціаль-
них.

КООПЕРАТИВНІ ПРОБЛЕМИ. Кооперативний
рух, як і інші соціальні рухи, має власні про-
блеми, що їх висуває кооперативна робота зав-
дяки її розмірові й різнородності. Від їх
розв'язання залежить дальший поступ і успіх
руху. Цей курс має на меті спонукати до сту-
дії цих проблем у студентському осередку
й до шукання методів для розв'язки цих проб-
лем. Ці проблеми такі:

1. Суперництво й конкуренція. 2. Вели-
кі й малі товариства, їх користи й труднощі.
3. Демократична контрола й вистарчаюче ке-
ровництво великих товариств. 4. Розподіл обо-
в'язків між радою та правлінням. 5. Кооперація
продуцентів й консументів. 6. Координування
діяльності. Централізація й децентралізація.
Функції федерації й дрібних товариств. 7. Ко-
операція й біднота. 8. Проблема дивіденду.
10. Кооперативні фінанси. 11. Кооперативи та
оподаткування.

КООПЕРАЦІЯ Й СОЦІАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ.

Курс по цьому предмету має на меті
студіювати відношення кооперації до різних
соціальних питань й обмірковувати методи, при
допомозі яких можна розв'язати ці питання,
посилювати свідомість і переконання про

-35-

значіння кооперації, як соціальної сили. Це слідуєчі питання: Відношення кооперації до: а/ безробіття, б/ часу праці, в/ контролю цін, г/ розподілу багатства, д/ заробітної платні й системи витискання поту, д/ контролі промисловости, ж/ проблеми бідності, з/ трестів, е/ питання житла та земельного, е/ податків, і/ міжнародних відносин, і/ педагогічної реформи.

КООПЕРАТИВНИЙ КОНТРОЛЬ СИРОВИНИ.

В останніх роках було звернено увагу на обмеженість сили кооперативного руху в зв'язку з недосконалим контролем сировини й нестачою джерел постачання. Ріст кооперативної промисловости, її об'єднання в трести, зріст монополії й захоплення джерел сировини в незайманих країнах залишили мало країн, до яких може звернутися споживач, і шкідливо вплинули на незалежність кооперативної організації. Від цієї залежності од імпорту кооперація може визволитися тільки прямою акцією на великий розмір.

МІЖНАРОДНЯ КООПЕРАЦІЯ.

має завдання, познайомити кооператорів з кооперативним рухом у чужих країнах. Програма обіймає детальні студії теорії й практики кооперації, особливу увагу звертає на класифікацію кооперації, її структурну організацію й кооперативну політику. Сюди належить кооперація Шотляндії, Ірландії й Данії.

Далі йдуть спеціальні курси, як напр., кооперативні фінанси, кооперація в сільському господарстві кооперативна продукція, кооперативна статистика та статистичні методи.

Таким чином був би закінчений програм викладів для молоді. Далі слідуєть програми для дорослих й спеціальної освіти для кооперативного персоналу.

КУРСИ КООПЕРАЦІЇ І ДЕРЖАВНОГО ПРАВА

ДЛЯ ЖІНОК.

Вони розраховані на 3 відділи по 10 лекцій. Перший трактує про відношення членів до споживчої кооперації, другий про рух кооперативний в цілості, третій - про питання громадянства й значіння жінки і суспільному житті. Таким робом слухачка починаючи з досліду найближчої до неї справи, поступово набуває більше знання про своє товариство, його організацію й її відношення до товариства, поширює круг знання й про відношення товариства до ширшого руху, в кінці пізнає відношення кожного кооператора й цілого кооперативного руху до держави.

Звіти можна влаштувати тижнево або що 2 тижні, по побажанні з розрахунком програму на 1 рік або 3 роки.

Курс кооперації на першому відділі трактує слідуєчі питання. 1. Кооперативний контроль промисловости. 2. Правління й політика кооператива. 3. Кооперативний капітал і зиск. 4. Кооперативна торгівля. 5. Кооперативне справоздання / 3 лекції /. 6. Кооперативна продукція. 7. Кооперація й праця. 8. Пропаганда, реклама й виховання.

Предметом викладів на другому відділі є справа організації й контролю кооперативного руху. 1. Кооперативний союз. 2. Кооперативні об'єднання Англії, Шотляндії й Ірляндії. 3. Жіночі й чоловічі Брацтва. 4. Інші помічні організації - література. 5. Як викликати зацікавлення членів. Чому зацікавлення є необхідне в усіх демократичних рухах, небезпека занепаду й бюрократизації. Приймання демократичних принципів в кооперативному рухові. Значіння виховання, пропаганди й загальних зборів, як засобів підняття зацікавлення в місцевих товариствах. Розвиток товариств, як суспільних осередків, так і торговельних. Значіння більшого зацікавлення як спонуки для належного керування. Користи й небезпеки

критики. Щоб критика була корисною, повинна бути а/ інформаційного характеру, опиратися на знання критикованих справ, б/ будуючою, а не лише негативною, в/ неособистою-присвяченою викоріненню недостатків, г/ тактовною, г/ не повинна ні в якому разі використовуватися як засіб до самохвальби.

ВИКЛАДИ ПРО ГРОМАДСЬКІ СПРАВИ трактують про:

- 1/ місце жінки в соціальній організації й національне піклування про матір,
- 2/ історію конституції,
- 3/ оподаткування,
- 4/ місцеві й державні потреби і податки. Міжнародні відносини. Методи обми-нення війни. Участь кооперації в міжнарод-ньому житті.

II. КУРС ІСТОРІЇ ПРОМИСЛОВОСТІ І

----- КОНСТИТУЦІЇ -----

має велику вагу для студентів, що цікавляться соціальним питанням, і для робітничих класів, бо дає змогу окинути оком минуле, пізнати помилки попередників і виробити собі широкий погляд на життя. Елементарний курс обіймає 24 лекції, ви-щий 48. Предмети такі: Промислова революція, економіки і промислова історія 19 віку. Історія конституції.

КУРС ЕКОНОМІКИ дає змогу зрозуміти сучасні економічні явища, вищий курс озна-йомлює, з точки погляду нової системи еко-номіки, з методами, як досягнути суспільного добробуту, а не як можна забезпечити біль-ший прибуток одиниці. Нищий курс описує організацію сучасної промисловости й тор-гівлі. Без цього знання кооператор не зможе перебудувати або замінити сучасної форми промислової і соціальної організації.

Григоренко Михайло

Григорієв Григорій

Михайло Григорієв

III. КУРС ДЕРЖАВНОГО ПРАВА та СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ.

Мета кооперації, перебудова суспільності на нових принципах, вимагає знання сучасного механізму політичної влади, її структури, й живої участі в публичних справах. Добрий кооператор повинен бути також добрим громадянином і забезпечити своє правне становище у владі й керуванні справами своєї країни. Для того програм політичного виховання охоплює широкий круг політичних наук: Державне право, Місцеве самоврядування, Центральна влада, Політичне Знання.

IV. КУРС СОЦІОЛОГІЇ й ЕТИКИ.

Кооперація є не лише економічною системою, але також способом життя осіб. Вона намагається здійснити як економічний, так і етичний ідеал. Тому етика також входить в круг студій накреслених Кооперативним Союзом.

V. ПЕДАГОГІКА.

Не менш важним предметом навчання в сучасному кооперативному рухові являється педагогіка, що викликається потребами поставлення кооперативного виховання на належну височінь. Загальна освіта має дати суспільству добрих громадян, спеціальна ж має дати змогу кооператорам студіювати свій рух і його потреби. Історія, теорія й організація виховання має познайомити не лише з найкращою організацією освітньої справи, але дати належно підготовлений учительський персонал для цілого ряду кооперативних курсів і шкіл.

VI. ПІДГОТОВЛЕННЯ ТЕХНІЧНОГО ПЕРСОНАЛУ В КООПЕРАЦІЇ.

Виховання добрих робітників в кооперації має першорядне значіння для її успіху, а також для

самих робітників. Головно е важна для молодих робітників, бо здорові початки е тою основою, на якій базується праця в пізніших роках. Для того освітні відділи обов'язані подбати про підготовчі курси, повинні дати змогу своїм робітникам слухати їх, а навіть приневолити їх користати з освіти по-за своєю працею.

КУРСИ ДЛЯ МОЛОДШИХ РОБІТНИКІВ складаються з навчання й повторення англійської мови, простої кореспонденції, арифметики, вступних відомостей про книговодство, улаштування виставових вікон, збереження краму і загальної адміністрації крамниці.

КУРСИ ДЛЯ КООПЕРАТИВНИХ РОЗДАТЧИКІВ улаштовують самі секційні ради.

Особливі курси е для підготовки кооперативних керуючих органів. Особлива природа кооперативних операцій і організації вимагає такої особливу форму кооперативного рахівництва й діловодства. Система подвійної бухгалтерії й її примінення в кооперативному рухові ріжниться від її примінення в не-кооперативному ділі.

Навчання книговодства е потрібне так для секретарів, для ревізорів, як і для правлінь. Курс поділяється на 3 частини і обіймає такі предмети: книговодство, рахівництво, кооперативне право, комерційне право, ділові методи організації, кооперативну відчітність, пропаганду й рекламу.

VII. КООПЕРАТИВНА ВИСОКА ШКОЛА

Думка закладання Кооперативної Високої Школи виникла ще в 50 р.р. Пропозицію про закладання Спеціальної Кооперативної Високої Школи було внесено на Великодніх зборах 1912

Здійснення пляну, перерване війною, вирінуло в 1918 р., хоч пропаганда за весь час війни не припинялася. Зріст літніх і суботніх шкіл доказував потребу спеціальної кооперативної освіти. Аж Кооперативний Конгрес 1918 р. виніс одноголосно резолюцію приступити до заснування школи / колегії / й доручив

Секція міжнародної

Центральному Педагогічному Комітетові звернутися з закликом до всіх товариств о підписку 50.000 ф.шт. на цю мету. Всі товариства складають річно по 1 д./0,75к.ч./ за кожного свого члена, через 4 роки, поки не зберуть потрібної суми, щоби поставити будинок для школи. Школа вже почала свою працю в Менчестері й знаходиться під доглядом Кооперативного Союзу.

Завданням школи є: завершити кооперативну освіту, створити центр для вищої освіти по спеціальних предметах, потрібних для повного світогляду у кооператора й для дальшого розвитку засобів в кооперативному русі; подбати про осередок плекання кооперативного духа, виховання покоління з запалом до примінення кооперативних принципів і заохотити студентів до служби кооперативній справі; допомагати всіми засобами поширенню кооперативних принципів і практики, переводити досліди, що мають помагати загальному розвитку й поступові кооперації і спонукувати до примінення кооперативних принципів для розв'язання соціальних проблем.

Вступ до Колегії вільний для чоловіків і жінок не нижче 17 літ. Виклади тривають з жовтня до червня, 12-15 годин тижнево. Платня за навчання виносить в рік 12 гіней.

Осідок колегії є стільки вигідний, що студенти зможуть відвідувати численні фабрики, склади, майстерні, що містяться в окрузі Манчестера.

В програм входять такі предмети: По кооперації: Історія й принципи кооперації, Економіка, Кооп. проблеми, Кооперація і Соціальні проблеми, Кооперативний контроль сировини, Кооперативні фінанси, Кооперація в сільському господарстві, Кооперативна продукція, Міжнародна кооперація, Кооперація в Ірландії, Шотландії, Данії, Кооперативна статистика й статистичні методи, далше, виклади по Загальній Історії, промисловій, державній; Політичній Економії й Економічній

Політиці, Державному праву, Педагогіці, Пропаганді й красномовству і Технічних предметах: Кооперативне керування, рахівництво й діловодство, секретарство, ревізія, адміністрація, Товарознавство, Економіка ділової організації, Модерні ділові методи й організація канцелярій, Комерційне й кооперативне право, реклама.

ІСПИТИ Й СТИПЕНДІІ.

Центральний Педагогічний Комітет упорядковує іспити по всіх предметах для всіх, що слухали виклади, але надає більше значіння слуханню викладів й не поділяє думки, що успіх у іспитах є головною метою курсів. Іспити бувають усні в молодшій групі й письмненні в вищих. Місцеві комітети видають посвідчення успіху й заслуги тому, хто зробив найкращий успіх. За найкращі успіхи Центральний Педагогічний Комітет визначає нагороди й стипендії.

Центральний Педагогічний Комітет

крім цього періодично улаштовує КУРСИ для ДОРОСЛИХ по різних містах, літом, на протязі 1-3 тижнів. Лекції відбуваються вранці, потім дискусії, по обіді екскурсії, вечером співи і пр. Курси причинюються до розвитку громадянства.

Молодші літні курси мають на меті будити зацікавлення серед молоді до кооперації, й являються продовженням тієї освіти, що набула молодь на періодичних місцевих курсах.

ІХ. ОСВІТНЯ ПРАЦЯ МІСЦЕВИХ ТОВАРИСТВ

і ДОПОМОГОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ.

Крім вище згаданої освітньої діяльності, в якій беруть участь і місцеві товариства під загальним керуванням Ц.П.К., товариства вже самостійно проявляють ініціативу в освітній праці на місцях. Тут для них є широке поле.

Вони улаштовують суботні та недільні курси: / 2 лекції в суботу і 2 в неділю /. Курси мають велике соціально-виховуюче значіння. Ц.П.К. посилає на бажання товариств своїх лекторів.

Рекомендується, щоби кооперативний рух і товариство були широким родинним гуртком для всіх кооператорів, так само другою хатою для членів та їх дітей, де-б вони найшли-б заспокоєння своїх духовних потреб розумною розвагою під дахом кооператива й в кооперативній атмосфері виховували й розвивали відповідний дух. Тим більше потребує цього молодь. Вона може бути пропаша для кооперативного руху, навіть та молодь, що слухала кооперативні курси. Для того Ц.П.К. доручає засновувати для молоді від 15-16 літ "Юнацькі Кооперативні Гурти", для старшої "Кооперативні Товариські Брацтва".

Всі діти, без винятку, чи кооператорів, чи ні, повинні мати доступ до таких Товариств. Їх діяльність повинна служити розвазі, але одночасно і освітній характер.

Що тижневі зібрання дітей повинні обмежитися забавами, співами, світловими образами, короткими розмовами на кооперативні теми, літом підвечірки на свіжому воздуху, екскурсії; все це має розвивати почуття громадянства. Кошти повинно покривати саме товариство.

Збори кооперативних брацтв носять самостійний характер. Члени самі вибирають з поміж себе орган для керування, організують працю за порадою досвідченого громадянина-інструктора. В програмі праці входять забави, вечірки, ратункова та пожежна поміч, навчання, вишивання, огородництво т.д. Організація хорів. Й оркестр мав за собою й те, що приваблює багато членів до себе й соціально виховує дітей.

Між організаціями, що поширюють виховання між родовими членами кооперації, за-слуговують уваги Жіночі та Чоловічі Кооперативні Гільдії.

Члени сходяться що тижня або що 2-щоб об-
міркувати спільно де-які справи виховання
й перевести їх в діло. Жіночі Гільдії об,-
єднані в трьох національних товариствах
Англії, Шотляндії та Ірляндії. Вони відогра-
вали й відиграють велику роль в оформленні
і веденні кооперативної політики, а також
у загально-національних справах. По статуту
їх мета є:

1/ Організувати жінок як кооператорів
для кооперативної студії та практики, -

2/ Поліпшити умови домашнього життя.

Нарешті, ще треба згадати про створення
Кооперативного Педагогічного Товариства,
що має об'єднати всіх осіб зацікавлених у
кооперативному вихованні, педагогів і сту-
дентів. Товариство має завдання видавати
нову кооперативну літературу, улаштовувати
літні і недільні курси. і т.д.

-o-o-o-o-o-o-o-o-o-o-o-

XIV СПРАВОЗДАННЯ СОЮЗУ ШВАЙЦАР- СЬКИХ КООПЕРАТИВНИХ ТОВАРИСТВ "КОНКОРДІЯ" ЗА 1922 рік.

В сучасний момент життя висуває по усіх країнах Європи економічне питання й серед загальної руїни кооперативні організації найбільш докладать зусиль щоби відродити хоч найменший добробут налагодивши поставання та вироб необхідних продуктів. Цікаво глянути як працювали кооперативні організації в такій маленькій країні як Швейцарія за останні роки. Перед нами XIV справоздання центральної організації споживчих товариств "Конкордія", що поширила свою діяльність по всій Швейцарії. І ось в передмові до численних даних справоздання, вже лунає приємна для нас мажорна інтонація: "Не дивлячись на несприятливі часи", сказано там, "ми можемо підтвердити, що кооперативні товариства відносно добре перенесли економічну кризу й упадок цін, і виявили надзвичайну солідарність. Хай по-декуди товариства майже не мали зиску, а де-які то мусіли навіть порушити свої резерви, але такі явища не можливо й прирівнювати до тих катастроф в яких загинуло чимало капіталістичних підприємств. Та й ті невигоди, що їх мали кооперативи, кажуть автори справоздання: повстали лише по тих товариствах, де не добре розуміли самий дух кооперації, або там, де справи недбало провадилися. Періоди зниження цін вимагають з одного боку чималої еластичності самої організації, а з другого боку вмільости пристосування до вимог часу".

Разом з цим Швайцарські кооператори пропагують найширшу солідарність, яка найкраще допомагатиме переживати усякі економічні негоди, - найширїшу відданість принципам

духу кооперативному. Мету кооперації проф. Шер висловлює в таких прислів'ях:

Для можливо більшої маси людей можливо більше щастя. Насущний хліб є забезпечений усякій совістливій праці.

Перемога волі невпинно простуючої до добра правдиве щастя для усіх милосердних.

Ознайомившись з моральним настроєм Швейцарських кооператорів, вернемося до їх справоздання. Окрім загальних зборів в 1922 році на маленькій території Швейцарії відбулося 7 краєвих з'їздів, в кожному з яких приймало участь від 5 до 20 окремих кооперативів. Головними питаннями на цих з'їздах ставилися: участь жінок в кооперативному рухові; пониження цін, запаси краму, справоздання.

Нових товариств відкрито було за рік 13, число крамниць досягло 181. Помічався де-який застої в справах, порівнюючи з попередніми роками, але за останній час виявилася знову жвава діяльність і дисциплінованість в відносинах філій до федеративного центру. Придбанням кооперативного руху є знищення усіх монополій, виключаючи хлібну.

Кооперація має свої два органи "Конкордія" для німецької Швейцарії і "*Action sociale*" - для французької, і хоч автори справоздання скаржаться на те, що ще не на кожному столі кооператорів лежить число "Конкордії", але ми бачимо, що вона поширювалася в 1921 р. в кількості 536.723 примірників, а в 1922 р. 557.048.

Щоб найпевніш ознайомити читачів з станом Швейцарської Кооперації подаємо на окремій таблиці данні про деякі з них.

Назви кооперативів.

	Ровзах	С. Савиґен	Проті	Шангород	Амбасел	Шаргород
Різ. заснування	1905	1901	1920	1921	1918	1903.
Число крамничів	9	14	1	1	1	1
Удѣл 1921-22 (по віданню крамну)	1040768,10	845363,16	98520,-	134629,09	63094,85	59723,65
Закуплено крамну через Союз	524543,25	471880,55	57533,-	94074,66	34.312,25	37923,16
Видано відвідання	50864,39	18000	4.176	3408,10	1.281-	-
Резервний капітал	34850	3.000	793.95	—	909,20	—
Пайовий капітал	122400	121420	9.600-	59.000	?	7.373

Грошові пайові порівняні в шведській формі. а не в натурі.

Усіх кооперативів, що належать до союзу "Конкордія" названо в справозданні 103, при чому в самому Цюрихові є 10 кооперативів. Число крамниць зросло за 10 літ з 1910/11 до 1921/22 з 40 до 181. В центральній "Конкордії" обороти виросли за 12 літ 1908/9 до 1921/22 в такий прогресі:

1908/9--на	174.676.40	/	в	франках	/
1909/10--"	500.279.70	"	"	"	"
1910/11--"	729.823.30	"	"	"	"
1911/12--"	916.113.61	"	"	"	"
1912/13--"	1.379.646.11	"	"	"	"
1913/14--"	1.635.419.10	"	"	"	"
1914/15--"	1.649.498.85	"	"	"	"
1915/16--"	2.020.535.03	"	"	"	"
1916/17--"	3.155.152.74	"	"	"	"
1917/18--"	4.397.654.25	"	"	"	"
1918/19--"	6.179.108.91	"	"	"	"
1919/20--"	7.466.006.69	"	"	"	"
1920/21--"	8.793.077.36	"	"	"	"
1921/22--"	7.128.330.43	"	"	"	"

з 1908 р.
разом.....46.125.322 фр. 53 сент.

Обік з Центральною організацією працювали її філії і за той-же період 1908-22 р. продали на 68.369.207 фр. 51 сент., і видали членам своїх

дівідендів / скидок на куплений крам/-
2.715.604 фр.27 сент.

Зі справоздання поданого Центральним Кооперативом на загальне зібрання 30 червня 1922 року бачимо, що виносить - 2.609.418.57, сальдо прибутків і витрати виявилось в цифрі 250416.26 снт.; Загальні збори приписали з них 25006 ф. до паів-а 35 ф. перенесли на новий рахунок. Всі витрати центра по адміністрації, помешканню, подорожам, поштові витрати, страховка, нало- ги все це вміщається в цифру-313.795.41.

Добрий стан товариств об'єднаних в союз "Конкордія" свідчить за їх добру організацію. Окрім економічного досвіду вони виявляють і високий моральний настрій, чисто християнського братерства. Цей настрій був довгий час підтриманий Юнгом, духовною особою, стоявшою на чолі редакції центрального органа "Конкордії" і фундатора цього Союзу. Умираючи / 25 травня 1922 р. / він звернувся до всіх провінціальних філій з ласкавим заповітом, в якому з палкою вірою в силу кооперації він закликає усі кооперативи його рідного краю працювати з повною надією на велике і святе завдання, шукати завжди чесні засоби щоб збільшити операції та кооперативний капітал. Заклик закінчується словами:

-Слава кооперативному, справді християнському духу, щирому, безкористному і відданому на користь людей. Швейцарські кооператори дуже шанують фундатора Юнга і перше справоздання після його смерті присвячують його пам'яті.-

-o-o-o-o-o-o-o-o-o-o-

Від Редакції.-Швейцарські споживчі товариства, що входять в склад союзу "Конкордія", перебувають під сильним впливом католиків і тому об'єднані в окрему організацію, яка підтримує близький зв'язок з християнськими

професійними організаціями, і нічого не має спільного з іншими споживчими т-вами. Головна-ж маса швейцарських споживчих тів об'єднується в: "Союз Швейцарських Споживчих Т-в", який стоїть твердо на ґрунті безумовного політичного і релігійного нейтралітету. В. Кулеман в своїй книжці: "Die Genossenschaftswesen in der Schweiz" / 1922, I-ша ч. ст. 175 / наводить такі данні урядової статистики: на 31 грудня 1920 р. в Швейцарії було 11,209 кооперативів; з них приблизно 1000 припадає на споживчі т-ва та т-ва по постачанню електрики та води. До цього союзу належать найбільші швейцарські споживчі т-ва, обороти яких значно перевищують обороти т-в "Коекордія".

ТОВАРИСТВА ПО ВІДБУДОВІ ЗРУЙНОВАНИХ МІСЦЕВОСТЕЙ ФРАНЦІЇ.

У Франції в наслідок закону від 15 серпня 1920 р. і по декрету 9 жовтня 1920 р., що пояснює виконання цього закону, були засновані надзвичайно цікаві Т-ва по відбудові зруйнованих місцевостей Франції. Товариство складається з пошкоджених і маючих право на допомогу за для відбудови після пошкоджень війною, і маючих нерухому власність в комуні.

Кількість членів необмежена. З початку заснування Т-ва, на протязі 3-х місяців, публікується його статут, який і затверджується законом 15 серпня 1920 р. Після цих 3-х місяців по проханням, які розглядає Адміністр. Рада, приймаються члени. В члени можуть бути прийняті 1/ Всяка особа, яка має ознаки потерпівшої, крім того, можуть бути тимчасові члени, які користуються тими-ж правами що і всі, і які мають нерухому власність в районі т-ва, 2/ Департаменти, коммун, громадські установи, які приймаються на умовах вияснених декретом 9 жовтня 1920 р. , 3/ особи хоч і не-правоспособні, але маючи потрібну авторизацію. Всі прийняті члени публікуються в бюлетені з вказівками на ті вкладки, які вони вносять в Т-во. Кожним членом, мусить бути занотована певна цінність пошкоджень, які президент Т-ва вписує на рахунки Тів тих місцевостей, де провадиться тимчасовий підрахунок.

МЕТА Т-ВА. Т-во має метою: 1/ за рахунок своїх членів провадити всякі операції по відбудові нерухомого майна. 2/ Виготовлення усіх потрібних паперів. 3/ Оцінку пошкоджень. 4/ Доглядати за виконанням і оплатою праць по очистці від сміття, по ремонту, перебудуванню. Час існування т-ва призначається загальними зборами, в залежності від необхідних праць, по відбудові зруйнованих місцевостей та упорядженню рахунків Т-ва.

Припиняє Т-во свою діяльність по постанові загальних зборів. В випадку смерті члена Т-ва, його спадкоємці правоспособні чи ні, стають повноправними членами т-ва, але скільки-б їх не було вони рахуються за одного члена, через що вибирають з по-між себе одного представника. Після поділу, або ліцитації, спадкоємці можуть бути заміщені покупцем, якому дістається майно пошкоджене війною, та ще не справлене. В такому випадкові, зацікавлені особи, члени т-ва мусять умовити нового власника, зайняти місце небіжчика. В випадку добровільного продажу, член продавець мусять вимагати теж саме від свого покупця. Кожний член може вийти з Т-ва 1/ після определення його витрат ріжними компетентними юридичними комісіями і до декларації возміщень, 2/ в випадку, коли праця по відбудові його майна закінчена. В усякому разі виходячий член має свою долю в усіх вже взятих ім замовленнях і в усіх витратах, що Т-во робило взагалі для усіх членів до його виходу.

ПРАЦЯ Т-ВА.

Адміністративна Рада являється уповноваженим своїх членів перед Державою і третіми особами і охороняє інтереси своїх членів в умовах передбачених законом 15 квітня 1920 р. Вона від їх імени провадить усякі контракти і торги, провадить праці по відбудові і реконституції / возміщенню / їх нерухомого майна відповідно плянам і умовам. Як що який член вимагає додаткову працю по відбудові, яка викличе більшу витрату, а ніж то положено, то він мусять авансом виплатити додаткову платню, або пожертвувати на перебудівлю свого майна частину тих військових виплат, якими він міг би користуватися.

Фонди т-ва складаються 1/ з членських внесків, 2/ субсидій держави, 3/ з внесків зроблених членами відповідно долі їх витрат і спільних витрат т-ва.

Крім того бувають різні пожертвування, дари і заповіти зроблені т-ву, відсотки з них. Всі внески приймаються або грошима, або комерційними цінностями. Кожний член при вступі в Т-во підлягає досліді, що-до його пошкоджень, щоб як найпевнійше було-б перевірено, які гроші він вже одержав, як аванс, на який він має право з кредіта держави, і які ще він має право одержати.

ВІД КОМІТЕТА Т-СТВА ПО РОЗПОВСЮД- ЖЕННЮ КООПЕРАТИВНОГО ЗНАННЯ.

Товариство по розповсюдженню кооперативного знання при У.Г.Академії, що засноване з метою студіювання та розповсюдження кооперативного знання, розпочало налагоджувати зв'язки з кооперативними установами Чехословаччини та інших держав, щоби зібрати потрібну літературу і матеріали про кооперативний рух. Для цього т-во розіслало листи до цілого ряду кооперат. установ з проханням прислати справоздання, історичні нарис, літературу і т.и.

Майже всі кооперативні установи доброзичливо відгукнулись на це прохання, й т-во вже одержало відповіді та цінні матеріали з Галичини, Волині, Бесарабії, Англії, Франції, Швейцарії, Фінляндії і т.д., навіть з далекої Аргентини. Такого самого змісту листа було послано й до Київського Кооперативного Інституту імені Туган-Барановського /тепер кооперат. техникума/. Не дивлячись на те, що в тому листі не було зачеплено ніяких політичних питань було лише прохання надіслати де-які книжки і обіцянка зі свого боку надіслати ті видання якими вони цікавляться, - це дало привід комуністичним кооператорам умістити в "Київській Правді" від 10.11 статтю, де діловий лист т-ва трактується, як спроба через кооперацію перейти до "сменовеховства". Як фальшиво треба розуміти кооперативні принципи, суть і завдання кооперації, щоби таке зрозуміле бажання - мати відомості про кооперативний рух на Україні, пояснити мотивами цілком іншого характеру. Розуміється, таке відношення з боку технікума примусило т-во припинити зносини з цією "кооперативною високою школою".

Голова Доцент Б.Мартос.

Писарь М.Храпко.

Кооперативна Хроніка.

ТОВАРИСТВО ПО РОСПОВСЯДЖЕННЮ КООПЕРАТИВ- НОГО ЗНАННЯ при УКРАЇНСЬКІЙ ГОСПОДАРСЬКІЙ АКАДЕМІЇ в Ч.С.Р.

ЗАСНУВАННЯ Т-ВА. Т-во заснувалось ініціативною групою студентів Економічно-Кооперативного відділу. Перші організаційні збори були 25 вересня 1922 року, але діяльність Т-ва почалася після загальних зборів 9 листопаду того-ж року.

МЕТА. Своею метою Т-во має: найширше студіювання всіх галузів кооперації, провадження дослідів над розвитком її і різних кооперативних установ, об'єднання студентів та професорів кооперативного підвідділу Академії і українських кооператорів, поширювання серед українського громадянства кооперативних ідей та знання кооперації й організування фахової бібліотеки.

ОРГАНИ УПРАВЛІННЯ. Зверхнє керування справами Т-ва належить загальним зборам.

Постійне керування належить комітету, що вибирається на 6 місяців. Він складається з 11 осіб в тому числі 2 представника від Правління Товариств при Академії: Споживчого "Україна" та Видавничого.

Зі складу Комітету виділено: Управу Т-ва виконавчий і репрезентаційний орган в складі 5 осіб та Редакційну колегію для видання кооперативного "Альманаху" в складі 4 осіб.

СКЛАД Т-ВА. на 1 травня б.р. Т-во в своєму складі налічує 41 члена, із котрих: 5 осіб професорського складу Академії, а останні студенти-31 економічно-кооперативного

відділу, 1-інженірного, 2-агрономичного і 2- з матуральних курсів при Академії.

КОШТИ. З самого початку до Т-ва прихильно поставився Ректорат Академії, затвердивши статут в Сенаті Академії і асигнувавши безповоротно по проханню Т-ва на перші організаційні видатки 200 к.ч. Другу рішучу і велику допомогу Т-ву зробив Сенат Академії, призначивши по проханню Т-ва на видання Альманаха безповоротно позичку в розмірі 700 к.ч. і позичку з поворотом в розмірі 500 к.ч.

Допомоговий Комітет студіючим в Академії також дав позичку на організаційні витрати / нині вже виплачену / в 100 к.ч.

Кожний член т-ва при вступі в нього платить 5 к.ч. і щомісячно по 2 к.ч.

УЧАСТЬ У ВИДАВНИЧОМУ Т-ВІ. Т-во увійшло членом у Видавниче Т-во при Академії, яке юридична особа.

ОРГАНІЗАЦІЙНА ПРАЦЯ. В Т-ві вже ЦІЛКОМ закінчився організаційний період; вироблені статут і головні регулямини.

Всього за цей час відбулося 3 загальних зборів, 7 засідань Комітету, 18 засідань Управи і 9 засідань Редакційної колегії.

ЗНОСИНИ З КООПЕРАТИВНИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ. Управа зверталася до кооперативних організацій головних країн світу та кооперативних діячів культурних народів, повідомляла про заснування нашого наукового Т-ва, прохала допомогти в нашій праці, присилати нам ріжну кооперативну літературу і матеріали для розроблення і студіювання різних фахових тем та дати поради в цій царині науки з перших джерел.

До цього часу надіслано таких 83 листа, на п'яти мовах: українській, чеській, французькій, німецькій та російській.

В наслідок цього Т-во звязалося з Українською кооперацією: в Галичині, на Волині, в Бесарабії та на Великій Україні, а також з коопераціями чужоземними: англійською, французькою, німецькою, італійською, шведською, фінляндською, швейцарською та чеською.

Літературу Т-во одержувало головним чином від слідуєчих організацій: 1. Краєвий Союз Ревізійний у Львові; 2. Кремінецьке Т-во по розповсюдженню кооперативного знання на Волині; 3. Центральний Бесарабський Кооперативний Союз; 4. Київський Кооперативний Технікум; 5. Харківська Українська Кустарспілка; 6. Фінляндський Кооперативний Союз в Гельсінфорсі; 7. *Slavanska Zemledelska družstevni komora*; 8. *Vseobščina zemledělska banka*; 9. *Bídost' pojištovna "Eschoeslovakij"*; 10. *Ústřední svaz čes. družstev*; 11. *The Cooperative Union "limited" Manchester*; 12. *Federation nationale des Cooperatives des consommation, Paris*; 13. *Federation Cooperatives "concordia" Zurich*.

БІБЛІОТЕКА. Бібліотека має 193 числа, 267 назв, і 305 примірників. В останній час пересічно в один день видається або міняється в бібліотеці по 4 книжки.

ЛЕКЦІІ. По запрошенню Т-ва за цей термін були прочитані лекції: п. Я. Грабовим / публічна / на тему: "Кооперація і культурно-просвітня праця на Волині" і головою комітета Т-ва, Доцентом Мартосом / для студентів Економічно-Кооперативного відділу / - "Відносини споживчої кооперації до других видів кооперації."

Окрім того Т-вом запрохано прочитати лекції: члена Т-ва, п. Доцента Бородаєвського / публічну / про Кредітове Т-во з точки погляду його заснування при Академії та короткі теоретичні відомості про нього, та п. Храчевича / теж публічну / про сучасний стан кооперації на Україні з побажаннями, аби було показано її положення в низах.

РЕФЕРАТИ І ДОКЛАДИ. Член Т-ва Володимирів прочитав доклад про розвиток Української Споживчої Кооперації з демонстрацією відповідних діаграм і картограм.

Готуються: реферат про Союз Видавничих Т-в на Україні та доклад про Кооперацію на Поділлі.

Т-вом збираються ще матеріали для рефератів по таких питаннях: 1. Правове і матеріальне становище найомних робітників в кооперативах Чехословаччини; 2. Роль кооперативу в інтенсифікації сільського господарства; 3. Культурно-просвітня діяльність кооперативу; 4. Сучасна кредитова кооперативна на Великій Україні і в Галичині і різниця між ними; і 5. Кооперативні Т-ва по відбудові зруйнованих місцевостей у Франції.

АГІТАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ Т-ВА. Т-вом велася і ще продовжується устна, правда не дуже інтенсивна, агітація серед студентства в справі допомоги організації при Академії Кредитового Т-ва.

З тою-ж метою велася невелика письменна агітація - було написано 8 закликів і оголошень.

Пряких наслідків цієї праці Т-ва ніні конкретно констатувати ще не можна, але все-ж побічна користь від неї є в тому зміслі, що:

по 1- завдяки їй виявилось відношення членів Т-ва до своїх обов'язків і прийняття персонально-активної участі в праці Т-ва по більшості задовольняючи.

і по 2- ця праця допомогла зібрати цілий ряд запитань, що виникають серед студентства Академії про Кредитове Т-во, які, з одного боку, дадуть можливість майбутню лекцію на відповідну тему зробити більш цікавою бо в ній можна буде дати відповіді на ці запитання, а з другого боку, з'ясувалось відношення і погляди студентів Академії-будучих робітників по відбудові Рідного Краю-до кооперативу, як однієї з галузей економічно-господарського життя, що в свою чергу дає вказівки Т-ву для його майбутньої праці в Академії.

ВИДАВНИЧА ДІЯЛЬНІСТЬ. Т-во видає неперіодичний Кооперативний Альманах.

-02-

ВИСНОВКИ. Таким чином, приглядаючись до Т-ва за його перші пів-року існування можна констатувати, що:

1/ Дуже прихильно віднеслося до нього багато із Європейських кооперативних організацій, допомігши йому трохи своєю фаховою літературою.

2/ Надзвичайно необхідну матеріальну підтримку праці Т-ва на перших кроках його життя дав Сенат Української Господарської Академії, а таку-ж цінну наукову, авторітетно-інструкторську і керівничу допомогу дали особи з професорського складу економічно-кооперативного відділу.

і 3/ Праця Т-ва поволі поширюється.

Перешкоджаючими причинами для більш інтенсивної і продуктивної праці треба рахувати: брак вільного часу у студентства, відсутність відповідних коштів у Т-ва та наукових взагалі і кооперативно-фахових матеріалів.

Але все-ж і при тому, що ми маємо, уже можна вірити у добрі наслідки праці Т-ва і надіятися на його життєздатність.

Антін Кущинський,

Голова Управи Товариства.

1 травня 1923 р.

М. Подебради.

ОЩАДНО-ПОЗИЧКОВЕ Т-ВО "ЄДНІСТЬ" при УКРАЇНСЬКІЙ ГОСПОДАРСЬКІЙ АКАДЕМІЇ.

Ініціативою та заходами студентів Економічно-Кооперативного відділу при Україн. Господарській Академії в Ч.С.Р. під керуванням Доцента Кредитової Кооперації БОРОДАЄВСЬКОГО заснувалося Ощадно-Позичкове Т-во з метою допомоги студентам видачею коротко-термінових позичок, а також для практичних вправ студентів Кооперативного підвідділу. 21 березня р. 1923 відбулися перші організаційні збори, на яких ухвалено назву Т-ву "Єдність", та обрано комісію для вироблення статуту. Статут подано на реєстрацію до Сенату Академії. Комісія одержала принципову згоду Сенату на позичку 1000 кор. чеських. в основний капітал. В скорому часі Т-во розпочне свою працю по видаче студентству позичок.

СПОЖИВЧЕ Т-ВО "УКРАЇНА" при УКРАЇНСЬ- КІЙ ГОСПОДАРСЬКІЙ АКАДЕМІЇ.

Перші організаційні збори відбулися 3 Липня 1922 р.

За час існування кооперативу відбулося п'ять звичайних загальних зборів.

На жаль загальні збори не завжди акуратно відбуваються членами Т-ва, що свідчить про малу зацікавленість своєю організацією, хоча, як показало життя, ця організація є для нас дуже необхідною.

7 вересня 1922 р. Споживче т-во відчинило крамницю в замку і розпочало продаж різного необхідного студентству краму по цінам значно нижче риночних, чим спричинилося до зниження цін на де-який крам в місцевих

крамницях. Пересічний щоденний оборот крамниці виносить від 220-300 к.ч.

Крім цього правління склавши умову з пекарєм, дало змогу своїм членам набувати дешевше хліб по картках, що їх продає крамниця т-ва.

Розвиток оборотів крамниці примусив т-во шукати більше відповідного помешкання для приміщення крамниці. На жаль не пощастило знайти такого помешкання, що з усіх боків задовольняло б вимоги доброї крамниці, але принаймні було в місці осередку української колонії.

24 жовтня того-ж року правління заснувало ідальню в котрій обідає значна кількість студентів та професорського персоналу Академії, одержуючи прості але доброї якості страви по цінам дешевше риночних.

Нарешті, в травні місяці б.р. правління пощастило знайти для ідальні більш відповідне і цілком самостійне помешкання в якому можна буде варити обіди двох категорій: дешевші без мяса за 3 1/2 к.ч. і дорожчі з мясом за 5 к.ч. По бажанню за окрему плату буде даватися за 1 к.ч. третє, а також чай і кава по собі-вартості.

Поблизу ідальні приміщена і крамниця т-ва, помешкання якої дозволяє придбати крам кращої якості і ширше розвинути самі операції крамниці.

Голярня т-ва залишається в попередньому помешканні в отелю"

Часта зміна правління/через 2 місяці / негарно впливає на розвиток операцій організації, бо виборні органи, ледве ввійшовши в курс справ і налагодивши роботу, мусить вже передавати свої обовязки другим особам, по-неже студентський кооператив має своїм завданням не лише зменшення видатків своїх членів на потреби споживання, а також ознайомлення студентів економічно-кооперативного підвідділа з практичною діяльністю в ролі різних виборних осіб в правлінні чи Надзірній Раді т-ва.

На 1 травня б.р. Т-ве мало 184 члена і роз-
поряджало паевими капіталами в сумі 8115 к.ч.
та позичених в сумі 8000 к.ч.

Секретарь Правління Споживчого Т-ва
"Україна"

З О Г О Л Ь.

Кооперативна літе- ратура.

I.

Bittel.-Eduard Pfeifer und die deut-
sche konsum genossenschaft. 1915.

v. Broich.- Socialreform und Genossen-
schaftswesen. Berlin 1890.

Cohn,- Das Handels- und Genossenschafts-
register. 1909.

Crüger,- Die Erwerbs- und Wirtschaft-
genossenschaften in den einzelnen Ländern,
Jena 1892.

Crüger,- Aus Vergangenheit und

88-
Gegenwart der Deutschen Genossenschaften,
Berlin 1899.

Crüger, - Getreideabsatzgenossenschaften,
Berlin 1896.

Crüger, - Die Erwerbs- und Wirtschafts-
genossenschaften in einzelnen Ländern.

Crüger, - Die internationalen Genossen-
schaftskongresse in Paris im Jahre 1900.

Crüger, - Anleitung zur Gründung
von Handwerkgenossenschaften, Berlin 1900.

Crüger, - Handel und Genossenschaftswesen. Berlin 1907.

Crüger, - Das Reichsgesetz betr. die Erwerbs-
und Wirtschaftsgenossenschaften. Leipzig 1907.

David G., - Socialismus und Genossen-
schaftsbewegung, Berlin 1910.

Deumier R., - Das Recht der eingetragenen Genossenschaften. München u. Leipzig 1912

Ehlers R., - Kreditgenossenschaftsbewegung,
Berlin 1901.

Ertl-Licht, - Das landwirtschaftliche Genossenschaftswesen in Deutschland. Wien 1899.

Fassbender M., - F. W. Raiffeisen in sei-

nem Leben, Denken und Werken im Zusammenhang mit der Gesamtentwicklung des neuzeitlichen Genossenschaftswesens in Deutschland, Berlin 1902.

Fassbender u. Kirohem, - Die ländlichen Spar- und Darlehenskassenvereine. Frier 1910.

Finck R. - Schulre- Delitzsche Genossenschaftlichen Entwicklungstendenzen. Jena 1909.

Fitting, - Das Ausscheiden der Genossen aus der Genossenschaft. Darmstadt 1911.

Fläxh S, - Die Productivgenossenschaft und ihre Stellen zur socialen Frage. München 1872.

Fleissner H, - Genossenschaften und Arbeiterbewegung, Dresden 1911.

Ferhardt Ad., - Konsumgenossenschaft und Socialdemokratie. Nürnberg 1895.

Gierke O., - Das deutsche Genossenschaftsrecht. Berlin 1868, 1873, 1881 (3 monn.).

Gierke O. - Die Genossenschaftstheorie und die deutsche Rechtsprechung. Berlin 1887.

Glockemeyer L., - Die Kreditvereine
nach Schulze-Delitzsch und die Darlehens-
kassen nach Raiffeisen. Hannover 1887.

Göhre P., - Die deutschen Arbeiterkonsum-
vereine, 1910.

Grabein M., - Wirtschaftliche und son-
stige Bedeutung der ländlichen Genossenschaf-
ten in Deutschland. Tübingen 1908.

Häntschke H., - Die gewerblichen Pro-
ductivgenossenschaften in Deutschland, 1894.

Havenstein, - Beiträge zum landwirt-
schaftlichen Schul und Genossenschaftswesen,
Bonn 1904.

Hirsch K., - Der Staat und das Geno-
ssenschaftswesen. Leipzig 1870.

Huber J., - Kapital Verwaltungsbe-
teiligung der Arbeiter in den britischen Produk-
tivgenossenschaften. Stuttgart 1912.

Huber v. A., - Ausgewählte Schriften
über Sozialreform und Genossenschaftsw-
esen. Berlin 1894.

Jacob Ed. - Volkswirtschaftliche Theorie der
Genossenschaften. Berlin-Leipzig 1913.

Joël M. - Das Gesetz betreffend die Er-
werbs- und Wirtschaftsgenossenschaften vom 1. Mai
1889. München u. Leipzig 1890

Kam - Beiträge zum Recht der Erwerbs-
und Wirtschaftsgenossenschaften 1881.

Kaufmann, - Geschichte des Konsum-
genossenschaftlichen Grossverkaufs. Hamburg 1904.

Kaufmann, - Die Stellungnahme der
Sozialdemokratie zur Konsumgenossenschafts-
bewegung. Hamburg 1911.

У слідуючих книжках нашого Альма-
наху ми будемо подавати огляд коопе-
ративної літератури і на других мовах,
а також новітні кооперативні періоди-
кі й неперіодичні видання.

1. Від Редакції	I ст.
2. Н.Л. Гімн Італійських Кооператорів - вірш-Ест.	
3. М.Храпко.-Індивідуальність в Кооперації.	-6
4. М.Левицький -д. -Перші зерна кооперації / спогади /.	-16
5. -Питель Ол.-Дефініція кооперативу.	-20
6.-Микуляк-Система кооперативного виховання в Англії.	-31
7.-С.Русова.-XIV Справоздання союзу Швейцар- ських кооперативних т-в "Кон- кордія"	-48
8. Ю.Гуденко.-Товариства по відбудові зруй- нованих місцевостей Франції.	
9. Від Комітета Т-ва по розповсюдженню коо- перативного знання.	
10. Кооперативна хроніка.	61
11. Кооперативна література.	66

-o-o-o-o-o-o-o-o-o-o-

Редагує Редакційна Колегія.

Чесько-Українська накладня та книгарня

С. ЛАВРОВА

Karlovo nám. č. 6, Praha II., č. S. R.

**Має на складі великий вибір книжок наукових,
шкільних підручників та белетристики на укра-
їнській та чужих мовах.**

**Листівки, образи, портрети, мапи, пляни, часописи,
календарі у великому виборі.**

**При книгарні є великий склад паперу, канцеляр-
ського та шкільного приладдя. Всякі замовлення
виконуються точно й ануратно. Приймаються до-
ручення по розшукуванню антикварних книг.**

Ціна 7.50 Кч.

**Склад видання: č. S. R., Poděbrady, Ukrajinská Hospodářská Akademie,
„Товариство по розповсюдженню кооперативного знання“.**

**Крім того окремі примірники можна набувати: Praha II., Karlovo
náměstí č. 6, Українська книгарня С. Лаврова.**

2, 10
6310
P1
y

